

Expositio bti Gregorij pape super Cantica canticorum Parisijs nuper impressa

Præfatio beati Gregorij pa- pe super cantica canticorum feliciter incipit.

Prologus

Uta si ceco si longe a deo posito cordi
sermo diuinus uoce propria: ac uoce
diuina loqueretur: non caperet. Per
quedam enigmata misericorditer mo-
net et reuocat et per res notas laten-
ter ei amorem rez non notaz uel sic
insinuat. Per hoc eni q non horret co-
gnitum intelligit quoddam iucognitum
Rebus notis allegorie conficiuntur: et
in sententias diuinas vertuntur: ut dum recognoscim⁹ sensu
exteriora: intellectu perueniam⁹ ad interiora. hic est q
in libro hoc q canticum canticorum inscribitur: amoris quas
si corporei uerba ponuntur: ut a torpore suo anima: per ser-
mones consuetos discussa recalescat: et per uerba amoris
qui infra est: excitetur ad amorem qui supra est. Nominas-
tur enim hic oscula: uera: genera: femora. Ubi no irridenda
est sacra descriptio: sed consideranda misericordia dei. In
hoc etiam amplior: quia dum membra corporis nominat-
sic ad amorem nos uocat. Notemus quidem q mirabili-
ter: q misericorditer nobiscum operatur: qui ut nos ad
plexus sacri amoris accendat: usq ad turpis amoris no-
stri uera se inclinat. Sed unde se loquendo humiliat in-
de nos intellectu exaltat: quia ex sermonibus huius amoris
discimus: qua uirtute in diuinitatis amore ferueamus
hic etiam solerter intuendum est: ne cum exteriora audiu-
mus ad exteriora sentienda remaneamus et machina que

Prologus

ponitur vt leuet: ipsa magis opprimat: et aggranet. Debe-
mus in verbis exterioribus corporeis quicquid interiorius est
querere: et loquentes de his extra corpus fieri debemus: ad
nuptias sponsi et sponse cum intellectu charitatis: id est cum
veste nuptiali venire: ne nisi ista careamus: ab hoc quibus
in exteriores tenebras id est in cecitate ignorantie repella-
mur. Debemus per verba passionis transire ad virtutem
impassibilitatis. Littera enim occidit: spiritus viuificat.

Sicut enim palea frumentum: sic et littera tegit spiritum
Sed quia iumentorum est paleis: hominum frumentis ve-
sci qui humana ratione utitur paleas obijciat: frumenta
spiritus edere disponat humane conuersationis verba au-
dientes: quasi extra humanitatem esse debemus: ne si hu-
maniter qui dum audiuius capiamus: nihil diuinit de
his sentire possimus. Qui enim deum sequitur imitari de-
bet quotidie resurrectionem suam: vt sicut tunc nihil pas-
sibile habuit in corde: vt scdm interiorum hominum iam no-
ua creatura sit: sic iam quicquid vetustum sonuerit calcet:
et in verbis veteribus solam vini nouitatis inquirat.

Attendendum est: quod liber hic non Canticum: sed canticum
rum canticum dicitur. Tanto est enim in canticis subli-
mior: quanto in nuptiis sublimioris festiuitatis offertur.
hic notandum est quia quando vult timeri dominum: quā-
do vult honorari patrem: quādo amari: spiritum se nominat
dominum. Attende ordinem. Ex timore enim honor ex hono-
re solet procedere amor. Nec vacat a mysterio: quod liber
hic ternus ponitur in operibus salomonis. Post prouerbia
enim ecclesiastes: post ecclesiastes canticum canticorum non
casu: sed plena ratione posuit. In prouerbis moralis vita ex-
primitur: cum dicitur. Audi fili mi sapientiam. In ecclesia-
ste naturalis: ubi finis omnium consideratur: cum dicitur
Vanitas vanitatum et omnia vanitas. In canticum vero
canticorum contemplatiua vita exprimitur: dum in eo ip-
sius domini aduentus et aspectus desideratur cum sponse
voce dicitur. Osculetur me osculo oris sui. Quia ergo na-
turalis ad considerationem non perducitur: nisi prius mor-
talitas teneatur: recte post prouerbia ecclesiastes poni-
tur. Et quia superna contemplatio non conspicitur:

Expositio bti Gregorij pape.

nisi plus hec infra labentia despiciant: recte post ecclesias
stes canticum canticorum ponitur. Prius quippe est mores
componere: postmodum oia q̄ sunt tanq̄ non sint consideran-
re postea munda acie superna: ⁊ interna cōspicere. hos et
q̄ librorum gradus q̄ quandam ad contemplationem dei
scalam fecit: vt dum primum in seculo bene geruntur hos
nesta postmodum etiam honesta seculi despiciantur: ad ex-
tremum vero dei intima conspiciantur. Sic autem genera-
liter ex voce sancte ecclesie aduentus dñi in hoc opere pre-
stolatur: vt etiam specialiter vna queq̄ aia ingressum dei
ad cor suum tanq̄ aditum sponsi in thalamum aspiciat. Ita
q̄ sancta ecclesia diu prestolans aduentum domini diu sta-
tiens fontem vite: quomodo oportet videre presentia spō-
si sui quomodo desideret dicat.

Explicit prologus

Expositio bti gregorij pa-
pe super cantica canticorū feliciter incipit. Capitulū. i.

Osculetur me osculo

lo oris sui. **O**s spōsi inspiratio chri-
sti. osculum oris: dulcis amor inspira-
tionis. Dicit ergo sponsa desiderio
estuans et in amplexum sponsi sui ar-
descens Osculetur me osculo oris sui.
Ac si diceret Ille quem super omnia
imo solum diligo: veniat q̄ dulcedine
sue ispiratiōis me tēgat q̄ cū ei⁹ osculū sentio: subita imita-
tione me derelinquo: ⁊ in ei⁹ similitudinē illico liq̄facta trans-
formor. fastidit quippe sc̄tā mēs oia q̄ corp⁹ sētī ⁊ i illa spi-
ritualia tota trāsmutari cupiscit. Et dū ista obstrepēt in il-
la fugit: seq̄ abscōdere ne hec sc̄tariat: appetit Ideoq̄ osculū
spōsi q̄rit q̄ si illa gratiss̄ amoris vinculo hīc n̄ trahit. hec vi-
lue molestissime grauedinis detenta quō se ad illū conferat
om̄o n̄ inuenit. S; pri⁹ r̄ps anxietatē ei⁹ sc̄tēs: amorem dili-
gēs voti exaudīēs: osculū porrigit: ⁊ ne desiderio lacescat
sustu sue suauitatis lenit: ⁊ dū suā p̄ntiā exhibet: eā ad ma-

Sup catica caticorum. Ca. i.

ius dilectionis osculum accendit. Unde hec illum sentiens ad eum se conuertit: et quem presentem habet: mox gaudens voce mutata alloquitur et dicit.

¶ **Textus.** Quia meliora sunt uera tua uino flagratia uinguis optinis. **¶** Uera christi dilectio dei et proximi. Ex his uerbis spiritus sanctus lacte pietatis nutrit: et inter tationum turbiditas his etiam fouet: et nutrit: et ut persistat reficit. Quid autem per uinum: nisi cura temporalis exprimit. A qua mens secularis cuiuslibet inebriatur: ut ad inuisibilia cognoscenda aut ex toto: aut pene insensibilis reddatur. Sed uera sponsa uis non meliora existunt: quia illud necat: hec nutriunt. Illud oculos mentis turbat: hec acuit. Et illud apostatare facit etiam sapientes: hec ipsos idiotas utique sapientissimos faciunt. Que quot uicibus sponsa cum dilectionis ueritate fugit: tot sententias sapientie in uentrem memorie trahit. **¶** Charitas enim sancta cor pacificat: mentem in tentationibus roborat: et ut sedes sapientie sit anima iusti: quiete tribuit: et locum preparat. hec utique uera uinguetis optinis flagrant quia odore suauitatis per sapientie uerba: et sanctitatis exempla secum portant. Quicunque enim sancta charitate per gratiam dei se reficit is spiritualium donorum et odore et suauitate sentit. Quorum bonorum ueritate proximos quosque ad interiora gustanda secum trahit: et ut in amore diuinum ualescant: istis uerbis nutrit. **¶** **Textus.** Oleum effusum nomen tuum. **¶** Nomen ipsius christi est. Sed nomen sponsi quasi oleum effundit: quia quicumque uole christiano in ueritate censent: charitate sancta affluit que molliunt: et ut flammis exemplorum emittant: eadem charitate suffunduntur. hac charitate in amorem ipsius christi uehementius accendunt: et ab ipso accipiunt: quo ei amplius inherant quo profunduntur. hinc est quod sequitur. **¶** **Textus.** Ideo adolescentule dilexerunt te. **¶** Quid enim per adolescentulas: nisi sancte anime designantur: que baptisatis aqua per spiritum sanctum regenerant: et in nouum christi uitam per nouum testamentum transformant. Que propter olei effusione christi diligunt: quia ad gratiam uocata in eo suauitatem uite perpetue inueniunt. Pro cuius suauitatis dilectione omnes mundi fastus et diuitias respuit. Sicut enim nonnulli qui ita deum diligunt: ut se ipsos contemnant: in interioribus

Expositio bti gregozij pape.

ra se rapiunt: vt deum inueniant. Et quia deus in supplicie non iacet: meditationibus laborant: subtilissime cogitationes suas examinant: et lectionibus vacant: quod deus inuenatur omnimodis perquirere non cessant: hi pfecto odorem vnguentorum sentiunt et olei infusione se inungunt: quod dum omnem putredinem viciorum abiciunt: et flores sibi inueniunt: quorum compositione suaue olentia deo faciente coficiunt. Qui eiusmodi est desiderio estuat: et quasi nihil habeat semper maiora exoptat: et quia sibi virtus non suppetit: in deum inhians se trahi postulat dicens.

¶ Tertus. Trahe me post te: curremus in odore vnguentorum tuorum.

¶ Non currit qui non trahitur: quia quem diuina gra non adiuuat: molestia sue corruptionis grauatur. Gratia quippe diuina nos preuenit: et interiorum dulcedinem nobis ostendens de exterioribus nos compungit morque in illa transiens animus: pre eorum dilectione temporalia vilipedit. Iste ergo quia trahitur currit: quia vinculum amoris libenter sequens: gratie roboratus amore sine grauedine obstacula omnia transit.

Nec nimirum: cum vnguentorum odorem sequitur: et quod est spiritualium donorum suauitas sentiatur: quid est in hac spiritualitate cuius desiderio anima sancta sponsa christi: ne in illa propeperet teneatur. Ibi quippe lenitate vnguentorum gaudet: et dum naribus discretione spirat: charitas sibi suauiter olet. Hinc est: quod a singulari numero ad pluralem transit: quod in dilectione dei etiam preceptum quod de proximi dilectione nos amonet inuenit: quo instructus eructat nobis foras: quod sustulit suauiter intus dicens.

¶ Tertus. Introduxit me rex in cellaria sua. **¶** Quid per huius sponsi: qui rex est, cellaria intelligimus: nisi sancte scripture archana que rimamur: nisi sancte contemplatione mysteria: quorum delicijs si reficimur mor conualescimus: In illa proculdubio quisque introducit omnia temporalia mor contemnit: quia eternis ditatur. Ideo sequitur: **¶** Tertus. Exultabimus et letabimur in te memores veterum tuorum super vinum. **¶** Sancta anima sponsa christi

Sup cantica canticorū. Ca. i.

In sponsi sui delicijs exultat: dum corporalia respuit: et in
spiritualibus se occultat: eundemq; sponsum delicias suas
facit in cuius respectu mundana omnia nō curat. Sed hec
in memoria vberum agit: quia dum recolit quanta chari-
tate christus eam dilexerit: qui sanguine suo eam moriens
in cruce redemit et quotidie eam in sinu ecclesie matris es-
iusdem sanguinis lacte nutrit: proculdubio magis ac ma-
gis in eius dilectione intendit. Quod lac bene super vinum
dulce esse dicitur. Per sanguinem christi misericorditer e-
ducamur: qui per legis litteram seuerè pius constringeba-
mur: per quam dilectionem adimpletur: quod dicitur.

¶ **Textus.** Recti diligunt te. ¶ **Soli vtiq; recti christum**
diligunt: quia quicumq; adhuc per distorta viciorum ex de-
siderio currunt: dum in rectitudinis lineam semper offen-
dunt: ipsum iustitie auctorem christum omnino diligere nō
possunt. Tunc vero homo vere per viam veritatis incedit:
cum et opera virtutum exequitur: et tamen peccata semper
agnoscit. Ideoq; sequitur et dicit.

¶ **Textus.** Nigra sum sed formosa: filie hierusalem quasi
tabernacula cedar: sicut pellis salomonis. Nigram quipe
pe et formosam sancta anima se bene dicit: quia semper et
turpitudinem peccatorum perspicit: et inde illius iustitie:
quam in intimis videt: in exterioribus actibus secum soler-
ter formam gerit. Que bene sicut tabernacula cedar nigra
et sicut pellis salomonis formosa dicitur: quia in quantum
tenebras mortalitatis portat: nigredine corruptionis sordē
datur. Cedar enim tenebre interpretatur: salomon vero
qui christum significat pacificus dicitur: formosam ergo se
sicut pellem salomonis dicit: quia dum sanctos quosq; qui
ad imitationem christi se mortificant imitari non negligit:
eorum vtiq; pulchritudini per similitudinem se iungit. Ne
vero proximi in eius nigredinem intendentes inuixerem
pla bonorum eius ad imitationem diligant: turpitudinis
causam satisfaciens ostendit: dum ab ammiratione sua fi-
lias hierusalem repellit dicens.

¶ **Textus.** Nolite me considerare quia fusca sum: quia
decolorauit me sol. ¶ **Per solem christus significatur.**
as. iij.

Expositio bti Gregorij pape.

Sol ergo eam decolorauit: quia quilibet fulgeat anima in cōparatione christi fulgorem amittit. Sunt quippe nonnulli: qui in hac nocte mundi velut stelle hostibus fulgent luminaria proximis appareant: sed mox vt iustitie xpi se cōparant: quasi sine luce sunt: qui bene incomparabiliter prius hominibus lucebant. Qualiter vero ad hoc peruenerit: vt aliquantulum luceret: ostendit cum subiungit.

¶ **Tertus.** Filij matris mee pugnauerūt cōtra me: posuerunt mercedē in vineis. **¶** **Water** sponse sancta ecclesia: filij matris sancti apostoli extiterūt. Ante apostolorū quippe predicationē pene totus mūdus rebellis extitit: omnis pene aīa idolorum se cultibus foedauit: et cupiditates sceleratas accumulauit. Apostolorū vero p̄dicatio superueniēs p̄tra omnes h̄bo pugnauit: in multis regnū demonū expugnauit et regnū xpi: id est sanctam ecclesiā amplauit. Iunctam ergo xpo et sanctificatam cōgregationem apostoli custodem in vineis posuerunt: quia primos credentes in ecclesias per mundum et eas et congregarent et custodirent: disperserunt. Cuius dispersionis causam ostendit dicens.

¶ **Tertus.** Vineam meā nō custodiuī. **¶** **Quid** per vineas singulariter: nisi iudea designat: que a se fideles expulit: quia custodiri asp̄nabatur. Predicatione quippe expugnata: et sponsa christi facta: anima dilectione ardet: et inquirendo eum quē diligit in intimis se exercet dicens.

¶ **Tertus.** Indica mihi quem diligit anima mea: vbi pascas: vbi cubes in meridie ne vagari incipiam per greges sodalium tuorum?

¶ **In** meridie xps sub vmbra pascit et cubat: quia in refrigeratione spiritus sancti sibi quasi requiem et pastum parat. Per meridiem quippe ardor viciozum exprimitur. Per vmbriam vero spiritalis gratie status designatur. Meridie ergo feruente in vmbra christus requiescit: quia dum in reprobis estis viciozum flagrat: ipse sponse sue spiritum refrigerij tribuit: et in ea sibi delectabilem locum quietis efficit. Sed hec sibi sponsa iudicari deponit: quod nulli vnq̄ declaratur: nisi ei qui eiusdem sanctificatricis gratie munus percipit. Quare vero ad hec percipienda estuet manifestat cum subditur.

Super cática caticozū. Ca. i.

Tertus. Ne vagari incipiam per greges sodalium tuorum.
Cere in quo xps nō cubat vagatur: quia mens: quam ille suavis et ponderosus xpi spiritus non implet: multis cogitationibus dissoluta circumfertur. Sed qui sunt sodales christi: per quorum greges sponsa vagari pertimescit nisi falsi christiani: qui aut ob nois solius: aut etiam sacramento rum cōmunionem fratres xpi vocant: quia electis quos ipse fratres vocauit: in ecclesia cohabitando sociantur. Quorum multitudines bene per exprobrationem greges appellantur: quia dū quasi irrationabilia animalia sine ordine iussu seductoribus spiritibus ad deuorandū traduntur. Per huiusmodi greges vagatur: quisquis ab intimo desiderio expulsus reproborū stultitiam p̄ similes cupiditates imitat. hos quippe electrici moleste patiantur: per eorum persecutiones probati: mundiores ad eterna bona perducuntur. Unde ammonetur sponsa cum sibi per increpationem dicitur.

Tertus. Si ignoras te o pulchra inter mulieres: egredere: et abi post vestigia gregum.) **S**i ignorat se sponsa egrediatur et abeat: quia quisq; nesciat se in hoc positum vt tentationes per sufferentiam vincat: a familiaritate xpi recedit: quia in bello positus: cum domino pugnare recusat. Sciendum est enim omnibus q; cū in tentationibus sumus contra aereas potestates pugnare precipimur: quia sine victoria coronari non possumus. Et si aduersarius deest: nec est quem vincamus: ideo corona deerit: quam non nisi vincentes capiemus. hoc qui ignorat in bello est: et quasi in pace exultat: et eo frequentius vulneratur quo securior est: quia nescit videre quem caueat. Digne enim a pugnatoribus secernitur: vt vestigia gregum sequatur: quia duz prouidentes quosq; imitari negligit: necessarios reprobos sequitur quos stultitia brutis animalibus fecit similes.

Tertus. Et pasce hēdos tuos iuxta tabernacula pastorum.) Per hēdos immūde cogitationes designant: per tabernacula pastorum conuenticula hereticorum exprimuntur. Quia ergo pugnare nescit: iuxta tabernacula pastozū hēdos pascit: quia quisquis obliuiscens tentationum gladij viriliter non resistit: immūdas cogitationes quasi hēdos lasciuos in corde nutrit: et etiā filis q; a fide recedit

Expositio bti Gregorij pape.

Anima vero que sponsa christi effici concupiscit: qualiter se habeat christus eam docet cum ei per comparationem protinus dicit.

Textus. Equitavi meo in curribus pharaonis: assimulauite me amica mea. **¶** Scimus: quis equitatus israeliticus currus pharaonis fugiens in mari dimerus dereliquit: nec tamen statim terram promissionis intrauit: sed prius multas tentationes in heremo. xl. annis sustinuit multos reges multis laboribus expugnauit. Et sic tandem quod promissum sibi fuerat: laboriose acquisitum suscepit. Tunc sancta anima sponsi amica similis efficitur: que prius in baptismo omnia peccata sua extincta: quasi pharaonis exercitum reliquit. Et post dum inter huius mundi habitatores malignos videlicet spiritus uiuit: imminencia uicia quasi greges alienos prosternit: sic tandem ad beatam terram in qua cum sponso delectetur peruenit. Cui bene dicitur quod subditur.

¶ Textus. Pulchre sunt gene tue sicut turturis. **¶** Turtur: postquam parem suum perdiderit semel: nunquam alteri se iungit: sed semper solitarie habitans in gemitu perseverat: quis quem diligebat non inueniens querit. Sic sancta anima quecumque dum a sponso suo absens est: ab eius amore non recedit in eius desiderium semper anhelat et gemit: et dum illum quem valde diligit non inuenit: quis ab omni alieno amore se retrahit quasi in genarum uerecundia castitatem cordis ipso habitu et actu exteriori ostendit. Sequitur.

¶ Textus. Collum tuum sicut monilia. **¶** Per collum sponsa se predicatoris sancte ecclesie designantur. In monilibus gemme in auro ponuntur: per aurum quippe sapientia: per lapides opera exprimuntur. Collum ergo sponse sicut monilia existit: quis quilibet rectus ecclesie predicator et sapientia interius se induit et opera exterius exercet: que in sapientia uidet. Cui et adhuc subditur.

¶ Textus. Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento. **¶** Murenulis monilia collo ligantur: quis et sapientia et religio a scripturis sanctis predicatoribus adligitur. Per murenulas enim sancta scriptura intelligitur: que bene auro et argento vermiculatae dicuntur: quis et

Sup cantica canticoꝝ. Ca. i.

sapientia predicatione per mundum auditur. Sicut enim per aurum sapientia: sic per argentum sancta predicatio demonstratur. His verbis sponsa sponsa respondet et per corporeas verum species amorem intimat: quo spiritualiter intus ardet dicens.

Textus. Cum esset rex in accubitu suo nardus mea dedit odorem suum. **Accubitum suum rex tunc intravit quado dominus noster iesus christus corporaliter celi interiora penetravit. Quo ibi requiescente nardus sponse odorem suum dedit: quia virtus sancte ecclesie suam famam bonitatis longe lateq; spargit. Ad celos enim dominus ascendit: et spiritum sanctum suum super discipulos misit. Quo impleti verba salutis mundo predicarent: et per sancta opera boni odoris famam circumquaq; diffunderent. Huc quippe spiritum in baptismo unaqueq; fidelis anima recipit: ut per eum sibi virtutum confectione unguenta componat et proximos exempli exhibitione: quasi unguenti odore reficiat. Sequitur.**

Textus. Fasciculus mirrhe dilectus meus michi: inter vbera mea commorabitur. **Mortuorum corpora mirrha condiri solent ne putrescant adhibemus. dum membra nostra in christi exemplum: per eorumdem mortificationem a putredine luxurie restringimus: ne dum ea sine condimento dimiserimus: dissoluta putredine escam vermium eternis faciamus. Sed quid est quod dilectum suum sponsa: non mirrham: sed fasciculum mirrhe nominat: nisi dum sancta mens christivitam ex omni parte considerat: contra omnia vicia ex eius imitatione repugnantes virtutes congregat. Ex quibus sibi fasciculum mirrhe aptat: quo carnis sue putredinem sempiternam abstergat. Qui inter vbera commorari dicitur: quia in dilectione dei et proximi habitatio christi edificatur. Sancta quippe anima dum deum sic diligit: ut proximum non contemnat: et proximi amorem sic exequitur: ut diuinum non minuat: proculdubio vbera in pectore sibi locat: quibus christum amplectens ipse nutriat: Quasi enim vberibus christus nutritus roboratur: dum hac gemina dilectione ut fortius inheret: delectatur. De quo et adhuc dicitur.**

Expositio bti Gregorij pape.

¶ Textus. Botrus cypri dilectus meus mihi: in vineis engadi. **¶** Cyprius insula est: in qua vberiores vinee & alibi nascunt. Per cypri ergo ecclesia vniuersalis designat: que multas vineas nutrit dñi in multas ecclesias diuisa vini qđ letificat cor hois gignit. Engadi interpretatur fons hedi. hedi autē antiquitus p peccatis immolabatur. Quid ergo per fontē hedi: nisi baptisimus xpi figurat? In quo dum corpus mergitur: anima abluitur: et per illius fidem qui p peccatoribus mortē ptulit aia humana a peccatis omnib⁹ mundari se credit. Cui mox dilectus respondet.

¶ Textus. Ecce tu pulchra es amica mea ecce tu pulchra es oculi tui columbarum. **¶** Bis pulchram sponfam suam vocat: quia cui dilectionem dei & primi donat: geminam pulchritudinem ei inserit: qua dilectatur: & quā laudat. Cuius oculi bene columbarum esse perhibentur: quia dñi in tēporalibus gemit: & ad eterna desideria rapit: in simplicitate sensus suos custodit: & carnales cōcupiscentias detestatur. Columba quippe in amore p cātu gemit. Et bene sancta anima columbe cōparatur: quia dum reprobi quib⁹ in amore mundi garrunt & letantur: mens electa in celesti desiderio atteritur: qđ timet ne amittat quodq; diligit: differatur. Possunt etiam per oculos columbarum ecclesiarum predicatorum intelligi: qui simplicitatem quam predicant: seruant et visibilia contemnent: ad eterna cum magnis gemitibus anhelant. Sequitur vox sponse dicentis.

¶ Textus. Ecce tu pulcher es dilecte mi et decous.

¶ Pulcher & decous dilectus dicitur: quia et in diuinitate et in humanitate omni amanti se menti sine macula reprehensionis aspicitur. Quem dum sponsa pleno desiderio sequitur omnium mundi perturbationum obliuiscitur: et dum in eius pace quiescit magis ac magis decorat. Inde sequit̃

¶ Textus. Lectulus noster floridus. **¶** Quid per lectulū sponse nisi ocij quietatem intelligimus? Mēs em̃ q̃ spōsum suum singulariter amat christum: inquantū pōt ab omnib⁹ sollicitudinibus mūdī vacat: virtutes quibus sponso suo placeat: intus accumulatur. Que dum omnia que temporalia sunt contēnit. Lectū sibi cū sponso in pace victorie facit vbi quo quietus pausat: eo amplius flores inuenit: quibus se

Sup cantica cāticoꝝũ. Ca. ij.

decoram sponso ostendat, Sequitur.

Textus. Tigna domoꝝũ noſtraꝝ cedrina: laquearia cy
preſſina. **C** Per domos plures eccleſias intelligimus. per
tigna cedrina predicatoros designamꝰ: p laquearia cypra
ſina ipſos populos figuramus. Tigna enim tectum ſusten
tane: laquearia vero domum implent ⁊ ornant. Sic in ſan
cta eccleſia predicatoros boni ſcripturam diuinã ſin corde
et ore portant quam fidelibus expandentes predicant: vt
dum eccleſia: predicatione celefti inſtruitur: munimen acci
piat: quo ab ymbribus tentationum protegatur. Cedrꝰ au
tẽ ⁊ cypreſſus impuſtrabilia ligna eſſe perhibentur. Quibꝰ
bene omnes electi figurantur: qz dum temporalia nullo de
ſiderio ſectãtur: eterni ſunt eo qz mēte in eterna ſiguntur.
Reſpondet ſponſus ⁊ dicit.

Capitulum. ij.

Textus. Ego flos campi ⁊ lilium conualliu.)
C Bene florem xps ſe nominat: qui dũ ſpi
nas peccatorum exterminat mentem ſpon
ſi ⁊ puritidine ſue iuſticie exornat: ⁊ na
ribus cordis dum celefti deſiderium appli
cat: interiora anime quaſi odore refocillat. Quia ſequitur
adhuc ⁊ dicit

Textus. Sicut lilium inter ſpinas: ſic amyca mea inter
filias.) **C** Bene ſicut lilium inter ſpinas: ſponſa inter filias
eſſe perhibetur: quia cũ multi ſint in eccleſia qui ſolis ver
bis chriſtum cõſitentur: operibus vero nihil niſi humanas
ſollicitudines ſectantur: ſola illa anima in liliꝰ dignitatem
computatur. que dum a mortalitatis radice ad celeftẽ pul
chritudinem ⁊ aſſurgit mundicie candorem corde et corpo
re ſibiꝰſi cuſtodit et proximos: quoſqz bone opinionis odo
re reficit. Sed quia ſponſus ſponſam ſuam laude dignam
habuit: ipſa iam ex debito laudata quo ſe laudari perſpi
cit ⁊ dicit.

Textus. Sicut malum inter ligna ſiluaꝝ et dilectꝰ meꝰ
inter filios. **C** Ligna ſilueſtris eſui hominum abiles fru
ctus non gignunt. Malus vero quod gignit congrue ⁊ ſalu

Sup cantica canticorum. Ca. ii.

cursum sumit considerat quantum debeat amare quod as-
mat. Potest tamen per cellam vinariam scriptura diuina
figurari. per hanc quippe in sponsa charitas ordinatur: quia
in eius doctrina manifeste dicitur qualiter deus et proximus
ordinare diligantur. hac charitate percussa sequitur
et dicit.

Textus. Fulcite me floribus: stipate me malis quia amore
languet. **P**er flores teneri quibus et incipientes: per
mala vero perfecti fideles designantur. Sponsa quippe:
quia amore languet fulciri floribus et stipari malis appetit:
quia dum se eternitatis desiderio afficit: dum qualiter
illuc perueniat: tota anxietate perquirat. Sed quia perue-
tionem dum in carne uiuit omnino non inuenit: fatigata
in desiderio suo requiescit et in hoc solo gaudet si circa se
prospicit: vel quibus ipsa proficit: vel in quorum profectio-
ne consolationem de languore suo perspicere possit. Quis-
bus de sponso suo subsequenter hec dicit.

Textus. Leua eius sub capite meo: et dextera illius am-
plexabitur me. **P**er leuam sponsi vita presens: per dex-
teram vero vita eterna designatur. per caput autem spon-
se mens que anime principatur assumitur. Sed leua spon-
si sub capite sponse esse dicitur et dextera eius amplexatur
eam: quia vitam temporalem sub mente sua semper ponit.
vitam vero eternam ut omnimodis amplexetur concupis-
cit. hec quippe: que videt magnanimiter mente sublimi
conculcat: officiis celestibus se occupat. hec necessitate to-
lerat ad illa summo desiderio quasi brachio dextera spon-
si astricta suspirat. In que cum aliquantulum intrat deles-
tabiliter quiescit cuius quietis dilectione mundanos, tu-
multus omnino fastidit. Sic quiescentem utique sponsus am-
plius diligit et ab eius excitatione improbos quosque repel-
lit dicens.

Textus. Adiuro vos filie hierusalem per capreas cer-
uosque caporum. ut non suscitatis neque euigilare faciatis dis-
lectam donec ipsa velit. **P**er capreas munda animalia
in lege esse prohibentur. Quid ergo per ceruos et capreas
nisi fidem spem et charitatem accipimus? Quas dum no-
bis munda seruamus. per easdem alios in motes contemplatio-

Expositio bti Gregorij pape

nis ascendim⁹. Sancta autē anima sponsa xpi a cunctis mūdi perturbationibus quiescere appetit: in sinu sponsi sopitis terrenis cupiditatib⁹ dormire sancto, ocio cōcupiscit. Ita vt etiam necessaria colloquia aliquando fastidiat soliusq; spōsi colloctione quanto quietius: tanto serenius hylarescat. Sed hanc dormientem carnales qui sunt in ecclesia nonnunq; importune excitant: negotijs mundi eam implere desiderant: quia eius vitam inutilem existimant: dū ab eorum curis eam se abstinentem considerant. hi tales satis congrue non filij: sed filie nominantur: quia dum effeminatos mores nutriunt virili dignitate amissa: quales inferius habeantur exterius nomine femineo designantur. hi dilectam suscitare sub adiurationis pondere prohibentur: ne videlicet mentem: que ad vacādum deo se accingit solis spiritualibus studijs inherere concupiscit: importunis sollicitudinibus inquietent: et tenebris curarum terrenarum oculum cordis eius obnubilent. Et tamen nō ei omnis cura proximi interdicitur: sed quando suscitari debeat eius voluntati relinquatur: quia profecto omni perfecte anime discernendum est: et quando celesti contemplationi inseruiat: et quando proximorum vtilitatibus inseruiat. hanc vacandi deo licentiam libentissime spōsa suscipit: statimq; verbum sponsi amplectitur et dicit.

¶ Tertius. Vox dilecti mei. **¶** Ac si diceret. hanc vocē dilecti mei sponsi esse recognosco: hanc ab eius ore semp auidere desidero quia in hoc video q̄stum me diligat: cum me ab amplexibus eius, desiderabilib⁹ impediri prohibeat. Ad hos amplexus qualiter pervenerit: subito narrat dicens. **¶** Tertius. Ecce iste venit saliens in montibus transiliens colles. **¶** Ad amplexus sponse sue christus venire disposuit: humanitatem nostram dignanter assumpsit: ad quod mysterium peragendum: quasi saliens in montibus venit: quia quedam opera inter hoīes ostendit: que valde sublimia sunt et super homines esse perspicuius humanum genus ammirari potuit: sed attingere nequirit. Quod enim de virgine natus est: quod vagrietē ad adorandū pastores angelus ammonuit: magos stella pduxit et pendēs in cruce q̄ hora voluit spūm emisit: et mortuos tertia die sep̄m

Sup cātica cāticorum. Ca. ii.

suscitauit: q̄ celum ingressus sp̄m sanctum quibus sibi placuit: donauit: hec faciens quasi in mōtibus ambulante: quo eum nulla creatura assequi valuit: in his nimirum operibus colles transiuit: q̄ sanctos omnes quantūcūq; excreauerūt: potētia sue operationis r̄: Ascēdit. De quo r̄ sequitur (Textus. Similis est dilectus me⁹ capree hūmuloq; ceruorū.) Similis capree bñ esse dicit: q̄ ex signagoga carne traxit. q̄ p̄ capream ostēditur. Et quia ex antiquorū sanctorum stirpe progenitus est: quasi hūmulus ceruorum, recte esse perhibetur. Sequitur.

(Textus. En ipse stat post parietem nostrum: aspiciēs p̄ fenestras prospiciens p̄ cancellos. Quasi post parietem nostrū x̄ps incarnatus stetit: quia I humanitate assumpta diuinitas latuit. Et quia eius immensitatem si ostenderet infirmitas humana ferre non posset: carnis obstaculus obsecit: et quicquid magni inter homines operat⁹ est: quasi post parietem latitans fecit. Per fenestras autē r̄ cancellos qui aspiciunt partim videtur: partim vero se abscondit. Sic r̄ dominus Iesus x̄ps dum r̄ miracula per diuinitatis potentiam fecit r̄ abiecta per carnis infirmitatem pertulit quasi per fenestram r̄ cancellos prospexit: quia in alio latens: in alio quis esset apparuit. Incarnatus itaq; ecclesie sue: vel vniciq; perfecte anime loquitur: et, ad eternam exhortatur patriam dicens.

(Textus. Surge p̄pera colūba mea: amica mea: formosa mea: r̄ veni.) Propter fidem x̄ps sp̄sā suā amicā vocat. Colūbā p̄pter simplicitatē: formosā p̄pter opationē: q̄z ent sine fide deo placere non possum⁹: bñ per fidē amici vocamur: q̄z dū fide celestia appetim⁹: abiectis terrenis deo adherem⁹. Colūba vero bene aia p̄pter simplicitatē dicit: q̄z aia deuota: dum simplicē dū cordis simplicitatē p̄scrutat: neq; mundi ineptā leticiā dissoluita sectat. Sed sp̄ ad eterna festinās: colūbe gemitū diligēdo imitat. Propt opationē, aia formosa recte appellatur: q̄z dū preterite vite pctā p̄ bona opera redimit: quasi antiquā turpitudinē assumpta forma meliori ante sponsi oculos abscondit. Hanc itaq; hortat sp̄sus: vt surgat et veniat: quia dignum est vt quicumq; ad amorem x̄pi properat: carnis torpore quantū

Expositio bti gregozij. pape.

potest abijcit: et se ad eterna consequenda celeritate accingat. Sed quia ut ad celestia festinemus per exhibitionem noui testamenti a deo accepimus. Ideo recte sequitur

¶ Textus. Jam hiems transiit: hyems abiit et recessit: flores apparuerunt in terra nostra. **¶** Quid per huiusmodi: nisi legis austeritas intelligenda est? Que dum in carnalibus sacrificiis populum antiquum detinuit ad appetenda spiritualia et celestia observatores suos non audiuit. Possimus etiam per huiusmodi vitam presentem intelligere: que dum nos assiduis tentationibus impetit quasi umbrarum inportunis ad sequendum christum corpore compellit. Sed iam spem surgat: quia hiems transiit: quoniam quanto magis dies ultimus instat: presens vita incedit: et quo amplius tempus ad terminum ducitur: eo citius currendum est: ne electa anima oblati sibi muneribus eternis priuetur. Transiit ei dicitur: quia in primo transitura esse non dubitatur. Sequitur.

¶ Textus. Flores apparuerunt in terra, tempus putationis aduenit. Flores apparuisse in terra dicuntur: quia sancte anime in celo recipiuntur. Et quis in hac vita suis homines fuerit non torpuit: mox ut recesserunt in terra uiuentium gloriose floruerunt. Bene sequitur cum dicit.

¶ Textus. Tempus putationis aduenit. **¶** Quia quo amplius electorum numerus in celo congregatur: eo celerius reprobis ab ecclesia tanquam sacramenta inutilia amputantur ut et mundus citius finiatur. Sequitur

¶ Textus. Vox turturis audita est in terra nostra. **¶** Quid per turturam: nisi ecclesia? Quid per terram sponsi. nisi vita illa beata designatur. Sed vox turturis in terra sponsi audita esse dicitur quia dum per desiderio suo sancta ecclesia deprecatur a christo in celo clementissime auditur. De qua recte subditur.

¶ Textus. Ficus protulit grossos suos. **¶** Quia sancta ecclesia martyres suos ad eternam patriam premisit. Post quos

¶ Textus. Vinee florentes odorem dederunt. **¶** Quia per uerbum mundum exempla bonorum operum exercuerunt. Vinee utique flores producant: cum singule ecclesie animas in fideles ad fidei nouitatem per baptismum educunt. Sed flores christi odorem proferunt cum credentes anime exempla bona per suam opinionem ubi uniuersam et alijs aspergit. Sed quia

Sup cantica canticorū. Ca. ij.

xps vtroq; mō exhortationis nos trahit: vt videlicet ⁊ p̄ceptis nos ammonerat: et exemplis sanctorum nos erigat. Idcirco spōse sue prius vt surgeret ammonendo p̄cepit: ⁊ deinde exemplum sanctorum ad cognitionem addurit ⁊ post exemplorum exhibitionem iterum se ad p̄cepti comotionem conuertit dicens.

(Tertus. Surge amica mea: soror mea et vent columbia mea in foraminibus petre in cauerna macerie) **(Surgit anima cum a peccati perpetracione se erigit. Venit cū per bona opera desiderij sancti passibus sanctis ad celestia tēdit. Sancta etenim mens cum preterite vite turpitudines conspiciat cū peccata sua enumerat que se cit: mox secum in conscientia erubescit: ⁊ quecūq; in mundo dixerat ad odium sibi transferens fletibus se punit: ⁊ ipsa penitentia facta robustior ab omni iniquatione etiam exilit: ⁊ ab omni torpore negligentie se excutit: vt iam infimis cogitationibus non iaceat: sed ad appetenda inuisibilia per sancta desideria se extendat. Hec itaq; mēs surgit ⁊ venit: quia ⁊ a torporis infirmitate p̄ compunctionem se erigit: ⁊ in sanctis studijs se exercens ad eterna pedibus amoris currit. Per foramina autem petre vulnera manum chrisi in cruce pendentis libēter intellexerim. Cauernā vero macerie vuln⁹ lateris qđ lancea factum est: eodē sensu dixerim. Et bene columbia in foraminibus petre: et in cauerna macerie esse dī: qz dum in crucis recordatione patientiam xpi imitatur: dum ipsa vulnera propter exemplum ad memoriam reducit: quasi columbia in foraminibus petre: sic simplex anima in vulneribus nutrimentum quo conualescat: inuenit. Possunt tamen per foramina petre incarnationis xpi sacramenta signari: et per cauernam macerie ipsa p̄ctio angelice custodie figurari. In qua custodia cum anima ponitur: bene ei a sponso dicitur.**

(Tert. Oñde mihi faciā tuā: sonet vox tua in aurib⁹ meis)
(Quid enim per faciē: nisi fides qua a deo cognoscimur accipimus? Et quid per vocem: nisi predicationem intelligimus? Sed precipit sponsus: vt ei sponsa faciē suā oñdat: qz quicūq; se fidem dicit habere necesse est vt bonis operibus se exerceat: vt in operibus exterioribus fides interior

bb. ij.

Expositio bti Gregorij pape.

innoretat. Sed et opera necesse est vt vox predicationis sequatur quia quicumq; in sanctis operibus perfecte se dilatat: consequens est vt ad eadem facienda proximos quosq; exhortetur. Ideo sequitur

¶ Ter. Vox enim tua dulcis: et facies tua decora. **¶** Sic enim et vox placet et facies decoratur: quādo et opera predicationis sequitur et rufuz predicationē bona opa comitatur huiusmodi predicatoribus consequenter dicitur

¶ Ter. Capite nobis vulpes paruulas: que demoluntur vineas. **¶** Per vulpes heretici: per vineas singule ecclesie designantur. Sed vulpes vineas demoluntur: quia per hereticos ecclesie a recte fidei viriditate exsiccat. Que bene paruule dicuntur: qz quāuis contra veritatē intus surperbiant: exterius in verbis tamen humilitatē p simulationem sectantur. Que tunc a sanctis predicatoribus capiuntur: quando instante altricione sententijs veritatis conuincuntur. Predicatores quippe sancti aliquando canes p similitudinē dicitur: qz pdicationibus assiduis quasi latrantib; importunis: aduersarios quosq; a grege omniuz arcere nituntur. Isti canes vulpes xpi capiunt: qz ducē suū dñi fide liter diligunt: pro eius amore laborātes: terginerantes hereticos ab inuolutionib; questionum quasi a tenebrosis caueis ad lucem veritatis educunt. Qualiter vulpium demolitio timeatur: manifestat cum dicitur.

¶ Ter. Jam vinea nostra floruit. **¶** Vineā quippe floruit: qz sancta ecclesia p baptismū filios ad dei nouā cōuersionē pduxit: Quibus timendū ē: ne ab hereticis deprauet qz dñi quicq; fideles in nouitatē xpi regenerant: q quisq; tenerior est: eo citi; ad puritatē seducit. Florib; oīno timendū est ne nū non cōualuit: facile si ad dēte venenoso mordeat ab hoc qd nactus fuerat: euanescit. Perfecta ei queq; ala in quo se tā diu exercuit: facile nō amittit: qui a quo frequentius palato intimo q̄ dulcis sit dñs gustauit: eo constantius spon si rectitudinem tenet: et distorta fastidit. Que prosequitur

¶ Ter. Dilect; me; mihi et ego illi **¶** Ac sic diceret Dilecti mei amicitia cōstāt teneo: qz eius cōstātē beniuolētiam

Sup cantica canticorū. Ca. ij.

erga me sentio: quia dum ei⁹ familiaritatē benignā habeo
duri est quod ei aduersum inimicos latrantes audio: & dū
in eius assiduitate qualis sit video: si quid erroris proferun
tur aduersarij a veritate q̄ in eius visione cognoui non re
cedo. De quo bene sequitur.

¶ **Tertius.** Qui pascitur inter lilia: donec aspiret dies: & in
clinatur vmbre. ¶ **Quid** p lilia: nisi munde ase designant
Que dum castitatis candorez retinent: per bone fame opi
nionē primis quibusq; suauiter olent. Inter lilia sponsus
ergo pascitur: quia proculdubio aiarum castitate delecta
tur que et in se mūdiciā carnis cōferuāt: & p nitidas cogita
tiones coram eo placent: & extra primis quasi odoris sus
tatem donant. Dies vero aspirabit: et vmbre inclinabun
tur. quando vita eterna apparebit: & presens vita finietur.
Dic quippe nox est ibi dies erit: quia hic in visione verita
tis caligamus: vbi deus ipse tota veritas mentibus eluce
bat. Ad hanc posus dies sancte ase enituntur: vt pueniāt
propter hanc iusticiam illibatam: inq̄tum possunt conser
uant: et quia sine christo nihil possunt elus familiaritatem
desiderant. Quarum dum mentem considerat: prope est
benignus et adiuuat: et quo amplius proficiunt familiari⁹
semper amat: donec finitis tenebris mundi ad vite eterne
lucem perfectas educat. Quam lucem quia valde desides
rant: eamq; cum dominus ad iudicium venerit: videndam
esse putant. Idcirco cum desiderio dicunt.

¶ **Text⁹.** Reuertere: similis esto capree: hinnuloq; ceruo
rum super montes bethel. ¶ **A nobis dilectus** corporali
ter tunc abijt: quando post resurrectionem in celum ascen
dit. Tunc autem reuertetur quando in fine mundi resuscita
tis corporibus hominū in iudicio manifestabitur
Qui vere similis capree & hinnulo ceruorum apparebit: q̄
in carne nostra veniens ad iudicium omnibus se mōstrabit
per capream enim que mundum est animal ecclesia desis
gnatur que dum in celestibus mente habitat: quasi in mōti
bus pascitur: per ceruos autem quid aliud q̄ patres anti
qui designatur ex quorum carne christus natus: quasi hū
nulus ceruorum mundo est presentatus. Bethel autem do
mus dei interpretatur: que bene ecclesia dei dicitur: q̄ in
bb. iij.

Expositio bti gregoris pape.

ea minus habitat dum per fidem corda nostra mundantur
Super montes ergo bethel simul capree hinnulorum: cer-
uorum apparebit: quia in eadem humanitatis forma ad in-
dicium veniet: quam ab ecclesia sumpsit: quando in hoc mū-
do ex patrum pgenie: quasi hinnulus ex cervis natus fuit.
Que vere et similis capree et super montes apparebit: qz
ex humanitatis quidem similis ecclesie erit et tamen super
ipsos summos: quia quasi montes excellunt: in ecclesia sub-
limior eminebit. Qui dum venire mores: qz eum semper
sancta anima pquirere nititur. Ideo sequitur.

Capitulum .iij.

In lectulo meo per noctes quesui quem diligit
anima mea). ¶ Lectuli sibi sancta anima in nocte
facit: dum omnes perturbationes mūdi fugiens
secretum componat in quo requiescit. In hoc le-
ctulo quem diligit: querit: quia dum ab omni-

bus sollicitudinibus mundi vacat: in eius inquisitione quo-
modo ad illum perueniat non quiescit. Notandum est aut-
tem: quia per noctes querit qui modo in hoc mundo vixit.
et perfecte tenebras temporalitatis a se non excutit.

Quas quo grauiores patitur: eo feruentius queret eum:
quo inuento tenebras amplius non patitur. Sed quia que-
rerit: nunq̄ perfecte in hoc mūdo inuenit. Ideo subiigit.

¶ Tertus. Quesui illum et non inueni. ¶ Quia vero ma-
ximo desiderio estuat: et quicquid tenet ei non sufficit: do-
nec dilectum inueniat: ideo constātam inquisitionis sub-
iungit dicens.

¶ Tertus Surgam et circuibo per ciuitatem. per vicos et
plateas: q̄ram quem diligit anima mea. ¶ Quid per ciui-
tatem in hoc loco nisi ecclesiam: quid per vicos ciuitatis:
nisi spirituales quosqz accipimus: Qui dum ad celestia to-
to corde gradiuntur: angustam viam tenent qua ad vitam
perducantur. per plateas autem seculares designantur:
qui dum voluptates suas multas sequuntur latas vias gra-
diuntur. Surgit ergo sponsa et ciuitatem circuit: quia per-

Sup cantica cāticoꝝ. Ca. iij.

fecta an una que inuisibilia fastidit: omnes sanctos qui sunt vel fuerunt in ecclesia mente conspicit: si quid forte in eorum actibus reperire poterit quod imitando ad sponsi inuentionem aliquando venire possit. per vicos autem et plateas querit: quia dum per bonorum imitationē ad dilecti familiares amplexus peruenire satagit: non solum in spiritualibus: sed in ipsis carnalibus aliquando inuenit: quod imitari digne possit. Sed postq̄ labores geminarum inquisitionis insinuasit: iterum difficultatem inuentionis subdit dicens.

¶ Textus. Quesiui illum et non inueni. ¶ Sed dum querit et non inuenit: ipsa etiam queritur. Ideo subditur.

¶ Textus. Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem. ¶ Quid per vigiles: nisi doctores ecclesie designantur? Quia dum lucrandis animabus et scriptis et dictis inuigilant: ubi desiderij aliquantum sentiunt: augmētare ad melius nunq̄ cessant. hi sponsam querentem inueniūt: quia pium christum inuenire satagentem excipiunt: et ut citius inueniat: preceptis instruantur: exemplis accendit

Quos ille interrogans dixit

¶ Textus. Num quem diligit anima mea vidistis? ¶ Bene eos interrogare dicitur: quia dum eorum scripta vel verba vigilianti studio prescrutatur tanq̄ presentibus: etiam absentibus animi intentione loquens: quid de christo senserunt: suscitatur. Quia vero dum in eos omnino intendit: nunq̄ sponsum inuenit consequenter subiungit.

¶ Textus. Paululum cum pertansissem eos inueni quem diligit anima mea. ¶ Paululum vigiles transit et dilectū inuenit quia dum eos puros homines esse cogitat: ad deitatem mentem erigit: ubiq̄ sponsum suum supra homines patri equalem cognoscit. Quem tunc inuenisse se dicit cū sanctis laboribus adueta in eius deitatis claritatem oculum fidei tanq̄ per speculum contemplando aliquantulum figit. Quod tantillum quanta aueritate mentis suscipiat: ostendit dicens.

¶ Textus. Tenui illū nec dimittā: donec introducā illū in domū matris mee: et in cubiculū genitricis mee. ¶ Mat̄ spōse syriaca extirrit: q̄ ex ipsa p̄dicatores habuit: ex qb̄ ḡ ḡbū ḡita bb. iij.

Expositio bti Gregorij pape.

tis suscepit: per quod in fide regenerata fuit. Tenet ergo sponsum ecclesia donec in domum matris eum introducat: quia vsq; in finem mundi ab eius fidei amore non recedit: donec ad fidem iudeos adducat. Nonq; postea recedat: q̄ppe q̄ in exilio diligit: in patria vidēs ampli⁹ amabit. S; de illo tēpore dici debuit de q̄ a quibuscūq; ppter obstitentes tentationes dubitari potuit. In domū ergo matris dilectum introducet: quando in fine mundi ecclesia per predicationem in plebem iudaicam christiana sacramēta immittet. In cubiculum autem quasi in secretiorem partem domus eum introducet: quia ex eadez plebe ita plurimos cōuertet vt omnes mundi sarcinas abijciant: et in intimis cogitationibus soli deo placere ꝓcupiscant: huic semōi homines cubiculum facient sponse: quia dum a se omnes, sordes cupiditatis abijciant quasi secretum locuz in mente in quo delectetur component. A quorum inquietatione in eis delectabiliter pausans sponsus improbus prohibet iterum dicens.

¶ **Tertius.** Ad iuro vos filie hierusalem ne suscitatis neq; euigilare facietis dilectam donec ipsa velit. ¶ In hoc vsq; ostendit quia eiusdem perfectiōnis quosdā de synagoga post conuersionem inuenit: cuius de ecclesia q̄ plurimos inuenit: dum eorum quiete similiter delectatus ab eis inquietatores prohibet: sicut ab ecclesia prohibuit. Introducta ergo ad fidem synagoga ecclesie mētem per opera que videt: conspiciat ⁊ sublimitatē ei⁹ valde amirans dicit. ¶ **Tertius.** Que est ista que ascendit per desertuz sicut virgula sumi ex aromatibus mirrbe ⁊ thurris: ⁊ vniuersi pulueris pigmentarij. ¶ In deserto vsq; in hoc mundo ecclesia: sine sc̄tā queq; oīa viuit dum regno exul inter bestias demones videlicet degit. hic enim et si non omnino a spōso deseritur: tamen quia dum in carne est nondum ad certam eius visionem admittitur: dum ab eo qui exilia et tentationes peregrinatur: qz dum adhuc cū eis nō regnat: de feri ab eo sibi videt. Ob hoc semper laborat vt ostendat: vt quem valde diligit: magis ac magis, sentiat. quaten⁹ quoniam perfectē eum in deserto nō tenet vel ipō ei⁹ desiderio se reficiat: vt sic in via roborata: quādoq; ad hoc quod diu

Sup cantica canticorū. Ca. iij.

concupiuit perueniat. Sunt quippe nonnulli qui dum oīa inuisibilia fastidiunt mentem in celestia erigunt. Et quia in infimis nihil quod eis dulcescat conspicunt: totum cor ad superna mandata conuertunt. Hi ab omnibus malis moribus se exuunt/ censum mundi cui cupiditatibus contemnunt/ spe ad inuisibilia tendunt/ et quo ampliori deinde illis inheret/ eo magis ac magis moleste incorruptio nem ferunt quam habent. Hi nimirum per desertum ascendant/ quia dum in hoc mundo inter tentationes viuunt quo amplius dum hic morantur/ deseri metuumt/ fortius ista deserant/ et ad illa gradiuntur/ in quibus cum fuerint nihil amplius quod eos ammoneat/ iam timebunt. Bene autem sicut virgula fumi ascendere dicuntur/ quia et odorem bone fame et sublimitatem mentis habere dicuntur/ non autem quarumlibet rerum fumus iste dicitur/ sed ex aromatibus mirthe et thuris: et vniuersi pulueris pigmentarij existere declaratur. Mirrha quippe mortuorum corpora conduntur ne putrescant/ thura vero acceduntur/ vt redoleant.

Per mirrhan ergo carnis mortificatio designatur: per thura vero orationum mundicia intelligitur. Sancta igitur anima dum carnem suam a putredine viciorum mortificat/ dum omnes mundi voluptates per continentiam abnegat/ quasi mirrha mortuo corpori adhibet/ vt post iudicium a corruptione eterna sanum permaneat. Cum vero se ad celestia maiori desiderio accendit/ et a cordis cubiculo omnes suas cogitationes feruenter abijcit/ quasi thuribulum coram deo facit. In quo dum per dilectionem virtutes congregat/ quasi carbones in thuribulo coapat/ in quo se ipsam mens in conspectu dei igne charitatis accendat. Dum feruentes et mundas orationes ad deū emittit/ quasi fumū aromatum ex thuribulo educit/ vt corā dilecto sua redoleat/ et primos quosq; ad eius amorē p bona exempla concitare non desinat. Sed notandum qd non ait/ vniuersi pigmentarij/ sed vniuersi pulueris pigmentarij. Pigmenta quippe facimus/ quando virtutes congregamus in corde. Quando vero ipsas nras virtutes p singula neq; opa diligētē retrahamus/ ne qd in opib; nris incultū remaneat/ ne inter virtutes viciū lateat/ tunc pculdubio vnguenta virtutū qsi in

Expositio bti Gregorij pape.

pulverem tundimus: vt eo mūdiora sint opera nostra: quo subtilius ea ab omni subreptione viciorum discernere non cessamus. huiusmodi mentes dilecto suo delectabiles se per eius gratiam faciunt: et dum ab omni mundano strepitu se diuisunt locum in quo sponsus requiescat: in seipsis componunt. De qua requie subditur.

¶ **Textus.** En lectulus salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis israel. ¶ Salomon quippe pacificus interpretatur. Quid ergo per salomonē: nisi xps intelligitur: de quo scriptum est. Ipse est pax nostra qui fecit vtraque vnum. Salomoni ergo lectulum facimus: qm̄ a mundi sollicitudinibus omnino cessamus: dñs in solo desiderio xpi libēter pausamus etq; vt nobiscū pauset cor ab omni terrena cupiditate mūdamus. Denarius autem numerus si per senariū numerum multiplicetur: nimirū sexaginta cōplentur. Per denarium itaq; decalogum legis accipimus. Per senariū autem totum hoc tempus intelligimus: quod sex dieb⁹ operatoris volui videmus. Per sexaginta igitur fortes omnes perfectos: qui fuerunt antenos in ecclesia intelligim⁹: qui dum decem precepta legis quo spiritualius eo fortius in sex diebus compleuerunt: quasi sexgenarium numerum perfecerunt. Hi lectulum salomonis ambiunt: quia mentē sanctam in quam xps pausat verbis et exemplis muniant: quibus ab aditu mentis venientes hostes repellunt: dum ipsam mentem exemplis sustinent: scriptis erudunt.

¶ **Textus.** Hi tenēt gladios: et ad bella doctissimi existūt. ¶ Quia dñs hūm̄ dei ope cōplēt: qd̄ corde sciūt: magis ac magis ip̄ docti hostē suū demonē: s. sapiētia et fortitudine vincunt. Per gladiū ei hūm̄ dei designat. Per manus autē quibus gladios tenēt ipsa opera figurant. De quib⁹ bene subdit.

¶ **Textus.** Uniuscuiusq; ensis sup femur suū: ppter timores nocturnos. ¶ Quid p̄ ensem nisi rigore cōuersationis? Et quid p̄ femur nisi carnis appetitum accipimus? Electi ergo quicq; qui iam ad perfectionem vite profecti sunt: semper ensem super femur suū ferunt: qz rigore cōuersationis appetitū carnis assidue frangunt: ne hostis quem in nocte huius mūdī timēt: repēte veniēs mollē aditū inueniat: et p̄ voluptatis mollicies: eo facilius quo voluptuosiores inue-

Sup cantica canticorū. Ca. iij.

herit/ ad grauiora pctā perducatur De laude itaq; salomonis adhuc subditur cum dicitur.

Tertius. Ferculū fecit sibi rex salomon de lignis libani. Columnas eius fecit argenteas: reclinatorium aureum/ ascensum ei⁹ purpureum/ mediā charitate cōstruit ppter filias hierusalem. **L**igna libani imputribilia esse asseruntur. Ferculū fecit sibi rex salomon de lignis libani: quia secundum presentie sue gratiam/ xps sanctam ecclesiam de hi eternum permansuris sanctis construxit.

Ter. Columnas eius fecit argenteas. **Q**uia eidē ecclesie p̄dicatores dedit/ qui et vt etiam exemplis sustēterent magna iustitie rectitudine roborant/ et vt predicationib⁹ erudierent nitore eloquij quasi splendore argēti decorauit

Ter. Reclinatoriū argenteū fecit. Quia dum in cordibus perfectorum resplenduit/ ei diuinitatis sue potentiaz per contemplationem ostendit. **I**n qua contemplatione dum eis pulchritudinē celestiu gaudiorum mōstrauit quia si reclinatoriū ex auro eis cōposuit/ quia locum in quo se refocillantes requiescant apposuit. Quod reclinatoriū bene aureum esse dicitur: quia melior est sapientia cūctis opibus et omnia que desiderantur ei non possunt cōparari. Ad hoc reclinatoriū multis laboribus peruenit: multis tribulationibus ascenditur. Ita vt si necesse fuerit etiaz sanguis effundi permittatur. Ideo ascensus recte purpureus esse dicitur. Dum enim sancti quicq; martyres ppter vitam eternam corpora sua ad supplicia tradiderunt. Dū flagella eculeos. ignes gladios et alia innumerabilia tormenta patienter pertulerunt/ nonne ad reclinatoriū istud ad beatam scilicet vitā per ascensum purpureum ascenderunt? Sed nos miseri quid agimus? qui in hoc ferculo colore argenteo non sumus: quia sanctam ecclesiam nec exemplis sustentamus/ nisi predicatione docemus. In ea reclinatoriū aureum non habemus/ quia terrenis cogitationibus inuoluti/ ad splendorem sapientie per contemplationem non assurgimus/ ascensum purpureū nec cognoscimus quia volupratibus vacantes/ labores et persecutiones pro eterna beatitudine ferre recusamus. Consolatur nos aliqua titulum quod de hoc ferculo subditur.

Expositio bti Gregorij pape.

Textus Media charitate construit: ppter filias hierusalem). **Q**uid enim per filias hierusalem: nisi cum non filios sed filias dixerit intelligimus: nisi nos debiles: qui in ecclesia non viri sed femine sumus quia cōtra vitia fortiter non reluctamus: viriliter resistimus: inutiliter subiacem? hierusalē enim visio pacis interpretatur: per quam ecclesia que est mater nostra designatur: eo q̄ assidue pacē perpetuam contemplatur. Si ergo nos in ferculo regis columne argenteę non sumus: reclinatōtum aureum non habemus. Per ascensum purpureum ascendere non valeamus: saltem charitatem que communis omnib⁹ electis que quasi in medio posita est teneamus. Per hanc quippe rex salomon nos in ferculo suo esse cognoscit: quia in eo cū columnis argenteis cum reclinatorio aureo cū ascensu purpureo propter filias hierusalem etiam media charitate construit: quia cum summis ecclesie membris ad eandem sponsi beatitudinem peruenimus si charitatem indefessam obseruamus. Sequitur.

Textus. Egre dimini filie syon ⁊ videte regē salomonē in diademate quo coronauit eum mater sua in die desponsationis et in die letitie cordis. **M**ater christi beata maria esse creditur: que coronauit eum diademate: quia hūilitatem nostram ex ipsa ipse assumpsit: sicut in euangelio recitatur. Et hoc in die desponsationis eius ⁊ in die letitie cordis eius factum esse dicitur quia quando vngēnitus filius dei deitatem suam humanitati nostre copulare voluit quando per bonam voluntatem suam tempore oportuno ecclesiam suam sibi assumere placuit: tunc cum charitatis exultatione carnē nostram ex matre virgine suscipere voluit. In qua cum doloribus p̄ tempore viuēs de redēptiōe nostra vehementer exultauit. Sed cū diadema pro gloria assumat in hūilitatis aut susceptiōe non gloria verbi dei sed humilitas esse cognoscatur. quō in humilitate nostra q̄ si diademate coronatus fuisse dicitur. S; cū ipsa ei⁹ incarnatio vere gl̄a nostra fuerit: quia mēbra ei⁹ sumus ppter cōionem corporis diadema mēbroꝝ bene capitis scriptura p̄dixit. hic itaq; q̄ a sponsa laudatur ⁊ ipse viscissim spōsa laudare dignatur dicens.

Sup cātica cāticorū. Ca. iiii.

Capitulum. iiii.

Quam pulchra es amica mea q̄ pulchra es ⁊
decora oculi tui colūbarū absq̄ eo qd̄ intrin̄s
secus latet. ¶ Quia hec superius exposuim⁹
vt potuimus nunc eadē repetere p̄pter bre-
uitatē seruandam deuitamus. Sed quia ad-
iunctum est absq̄ eo quod intrinsecus latet breuiter vidē-
dum est quomodo superius coniungatur. Pulchra est ergo
sponsa et oculi eius columbarum. absq̄ eo quod intrinsec⁹
latet quia valde honestum est quicquid in exteriorib⁹ ope-
ratur: q̄ si impliciter inter homines conuertatur q̄ ea que
videt t̄p̄aliter concupiscere dedignatur. Et si quid tamen
in hoc mundo placet. post concupiscentias suas ire detesta-
tur. Sed vehemēter pulchrius ⁊ honestius est q̄ cordis de-
siderium illibatum retinere conatur q̄ eterne beatitudinis
claritatē in mente retinet ⁊ erecta contemplatur q̄ in his q̄
interius videt: suauiter requiescit ⁊ mundatur. Sequitur.
¶ Tertius. Capilli tui sicut greges caprarum: que ascēde-
runt de monte galaad. ¶ Si per oculos p̄dicatores ecclesie
designātur quia ceteri s̄ v̄lā ostendunt: bene p̄ capillos
populi figurantur qui eidē ecclesie ornatū tribuūt. Capilli
ergo sponse sicut grex caprarū esse dicitur q̄ populi ec-
clesie dñi precepta legis ruminantes celestia fide cōtēplā-
tur. munda sunt animalia ⁊ in altis pascuntur. Galaad au-
tem aceruus testimoniū interpretatur. Quid autē per acer-
uū testimoniū nisi multitudinē martyrum intelligim⁹ quia
dñi fidē christi insuperabiliter tenuerunt. eos testimonium
veritati etiam per mortē suā perhibuisse scimus. Grex ita
q̄ ille caprarum de monte galaad ascendit. quia populus
ecclesie eo magis fide se ad eterna suspendit / quo fortius
sanctos martyres eidem fidei testimonium perhibuisse sci-
uit. Sequitur.
¶ Tertius. Dentes tui sicut grex tonsarū: que ascenderunt
de lauacro. ¶ Sicut per oculos p̄dicatores intelliguntur
q̄ per eos ecclesia illuminatur similiter et dentes eiusdem
possunt dici: quia per eos infideles consumuntur et paruul-
tueruntur. Dentes quippe sancti p̄dicatores vocantur

Expositio bti Gregorij pape

quia dū sanctā scripturā exponēdo in minorib⁹ fratribus elucidant: quasi panem paruulis tanq̄ matres filijs quo infirmi ad fortiora conualecant. hinc in irū bti sicut grex tonsarū que ascēderūt de lauacro esse dicuntur: qz dū se a peccatis oibus in baptismo ablutas esse recordātur: libēter onera mundi deponunt: vt ad celestia consequenda ⁊ p̄dicāda quo liberius: eo facilius gradiuntur. De quo subditur.

¶ **Text⁹.** Oēs gemellis fetib⁹ et sterilis non est inter illas
¶ Gemellos fetus oēs sancti predicatorēs habēt: quia dū in duobus preceptis charitatis ceteros homines superent nēt geminam dilectionem predicant: ⁊ in eo duos populos iudaicū gignere non cessant. Inter quos nullus est sterilis qz profecto predicator nō est dicendus: si filios spirituales gignere contemnit. De quibus adhuc subditur.

¶ **Tex.** Sicut vita coccinea labia tua ⁊ eloquiū tuū dulce.
¶ Idem predicatorēs labia ecclesie dicūtur: quia nimirū per eos populis precepta vite loquitur. Qui bene sicut vita dicūtur: quia dū fluxas cogitationes in cordibus hominum suis predicationibus restringunt: quasi sparsos crines in immoderate defluant reprimunt. Si quid est q non tāz tū vite: sed coccinee compaātur nisi quia per cocccū flamma charitatis intelligitur: quia illi ardēt: ⁊ per eos alij accenduntur: per quos eloquiū sancte ecclesie dulcoratur qz dum que dicunt faciunt predicationes suas hominib⁹ quasi si lapidas escas apponunt. Sequitur.

¶ **Tex.** Sicut fragmen mali pomi: ita gene tue: absq; eo qd̄ intrinsecus latet. **¶** Quid per genas ecclesie: nisi ipos p̄dicatores intelligimus: qz dum in populis: vt eis p̄ficiāt eminent: quasi in facie ecclesie manifesti apparēt. Per malum autē punicum ipsa ecclesia: designatur: qz dū multos populos in vnitāte fidei nutrit q̄si multa grana sub vno cotice stringit quia dum grana diuino seruitio ceteris fortior affligunt: dum se vt oia mundana cōtēnunt: dū voluntates suas abnegant ⁊ vitia sua oīno mortificāt ceteros extollant et seipos humiliant: dū per exempla sua ceteros nutriunt quasi facti ⁊ aperti se cibos offerūt. Sed ip̄uis magna sint que extrinsecus apparēt: maiora tamen in occulto retinēt que diuini oculi soli vident. Ideo subiunctum est. Absq; eo

Sup cantica canticorū Ca. iiii.

quod intrinsecus latet. Sequitur.

Textus. Sicut turris dauid collis tuum que edificatur cum propugnaculis. **C**ollum quippe extēdimus qñ longius p̄spicere volumus. Propter aliud ergo sancti predicatoris oculi propter aliud dentes: propter aliud asit gene et collis p̄pter aliud cōuenienter vocatur. Bene igitur sicut turris dauid collis sancte ecclesie dicitur: qz sancti b̄dicatores p̄cul veniētes hostes sancte ecclesie speculari et fortiter resistit: si quid in eo ledere conantur et libere terrena despiciētes: celestia contemplantur. Collum ergo propter hostilitates: speculationem turris vero dauid propter fortitudinem et propter excelsam celestium gaudiorum contemplationem. Que turris recte dauid esse dicitur: quia dauid manu fortis interpretatur: per quod christus significatur: cuius est qd quid forte et excelsum operatur. De qua subditur.

Tertus. Que edificatur cum propugnaculis. Nulle clypeus pendet ex ea omnis armatura fortis. **C**um propugnaculis turris dauid edificata d̄f: quia sancti predicatoris cōtra aduersarios hostes. si necesse sit. miraculis armantur. Cōtra vitia asit sclypeis muniant: quia ne sp̄ialib⁹ hostibus succumbant virtutib⁹ se defendit. In quib⁹ ois armatura fortium pendet: qz quisquis hostium cuneis: fortiter resistere vult. in eis exēpla videt qbus armatus hostes strenue vales superare. Nulle autē hic p̄fectiōe ponitur qz in millenario nūero oēs nūeri perfecte cōplentur. Sequitur.

Tertus Duo vbera tua sicut duo hinnuli capree gemelli. qui pascuntur in lilis donec aspiret dies et inclinētur vmbre. **P**er duo vbera duo p̄dicatores ordines: vnus in circūcissione alius in preputio designantur. Qui bñ sicut duo vbera hinnuli capree dicitur: qz et filij dicitur: qz et filij synagoge existit et in montib⁹ cōtēplationis pascitur. Semel vero ideo dicti sunt qz cōcorditer p̄dicāt et cōcorditer sapiant. In lilis vero pascuntur donec aspiret dies et inclinētur vmbre qz mundiciam infatigabiliter se ctantur donec lide iudicij premia recipiant: que in labore noctis assidue contemplantur. Sequitur sponsus dicens.

Tertus. Vadam ad montē mirrhe et ad collem thuris. **Q**uid p̄ montem mirrhe: nisi fortem altitudinē mortifi-

Expositio bti gregoriij pape.

cationis in opere: Et quid per collē thuris intelligimus: nisi altā humilitatē in oratione. Ad montem ergo murre: et ad collem thuris sponsus vadit: quia eos familiariter vīssat: quos per mortificationem victorum ad alta proficere: et per mundas et humiles orationes suaviter redolere. p̄spicit: hīs qui pe virtutibus sancta ecclesia vel vna queq̄ asa munda efficitur: quia dū per voluptatū mortificationē vicia relectatur: et per sanctas orationes frequēter lachrymis abluatur: sordes lauacri sponso placeat: quia pulchra apparere conatur. Cuius conatū ad effectum sponsus per gratiam suam ducit opusq̄ suum in sponsa benigne laudat et dicit.

¶ Textus. Tota pulchra es amica mea et macula nō est in te. **¶** Cum scriptum sit. Nemo vivit sine peccato nec infans cuius vita est vnius diei super terram. Quid est q̄ sponsa tota pulchra esse dicitur in qua macula non habetur: Alibi quippe scriptum est. Stelle non sunt munde in conspectu eius. Et alibi. In multis offendimus omnes. Et iohannes apostolus ait. Si dixerimus: q̄ peccatum nō habemus: veritas in nobis non est. Et idem Si dixerimus: q̄ peccatum non habemus: mētīmur: et veritatem nō facim⁹. Sed dum sancta anima a peccatis quotidianis se per penitētiā mundat: dum quotidie pctā minuta cum lachrymis abluat: et a maioribus se observat: quibus frequēter peccet: per assiduam tamen penitentiam munditiam suam assidue servat. hinc enim alibi precipitur. Semper sint vestimenta candida. Et illud. Iustus autem ex fide vivit. Quis enim mor vt peccat: a iusticia deviet: tamen dū semp credidit in eum qui iustificat impium: et assidue sub eius fide pctā sua desiet p̄ assiduas ablutiones iusticiam suā retinet. Se igitur ita mundanti sponse consequenter dicitur. **¶** Textus. Veni de libano sponsa mea veni de libano. vbi coronaberis. **¶** Libanus quippe dealbatio interpretatur. Quid ergo per libanus: nisi baptisma intelligitur: in q̄ sancta ecclesia aqua abluatur a peccatorum nigredine per spiritum sanctum quem recipit: et per xp̄i fidem dealbatur. Unde scriptum est. Asperges me domine ysopo et munda bor. et c. De libano ergo sancta ecclesia ad coronā venit: quā

Sup cātica canticorū Ca. iiii.

in xp̄i baptisimo fidem ꝑcipit sub q̄ cū xp̄i ḡsa mereat: vt pu
mū percipere possit. Sed quid est q̄ dicit. Veni? nisi q̄ in
fide et in spe et in charitate quicq̄ operat: subsistit: vt his
tribus munita virtutibus robur habeat: per inuis non las
cescat. De fide enim dicitur. fide mundans corda eorum.
Et iterum. Sine fide impossibile ē placere deo. De spe aut
dicitur. Non confundentur omnes qui sperant in te domi
ne. Cui iterum dicitur. Quis est in te sperans: et derelict⁹
est: De charitate autem dicitur. Charitas operit multitu
dinem peccatorum. Et iterum. Si distribuero omnes facul
tates meas in cibos pauperum: et si tradidero corpus me
um ita vt ardeam charitatem autem non habuero: nihil
sum. Et iohannes apostolus. Deus charitas est. potest taz
men et aliter intelligi: q̄ ter dicitur veni. Venit sponsa san
cta ad christum dum in hoc mundo viuens bona que po
test operatur. Venit quando in hora mortis anima videlicet
cet sponsa a carne exiit. Venit tertio: quando in iudicij
die vltimi carnem resumit: et cum xp̄o thalamum celestem
ingreditur. Ibi quippe omnium laborū suorum premia cō
sequitur. Ibi iam omnino p̄stratis et exclusis hostibus glo
riose coronatur. Ideo et h̄c per promissionē sequitur.

¶ Tertus. Coronaberis de capite ammana: de vertice sau
et hermon. de cubilibus leonum de montibus pardorum.

¶ Quid per ammana sau et hermon nomina videlicet mō
tium: nisi potentes huius seculi intelliguntur? Qui quanto
ditiores tanto excellentiores et firmiores apud infirmos esse
videntur. Sed de his montibus sancta ecclesia coronatur
Quia dū regnum predicat eternum: d̄s exemplo suo oīa q̄
mūdi sunt vtilia esse demonstrat: ipsos et potētes ad p̄nias
inclinat: et sibūpsi p̄ eorū acquisitione coronā i celestib⁹ pas
rat. Sic quippe fit: vt humiles sup̄bos p̄sternat: et infirmi
excelsos inclinent. Ideo scriptum est. Omnis vallis imple
bitur et omnis mons et collis humiliabitur. Sed quid est q̄
non solum de montibus: sed etiam de capitibus montium
coronanda esse dicitur: nisi q̄ impletum videmus: quia iā
ipse excellentiores persone in christū credūt: et ei⁹ preceptis
p̄ ecclesie predicationem obediunt. Reges enim et iperato
res xp̄o seruiunt: coronas dep̄onunt: et p̄ p̄niam in ecclesia

Expositio bti Gregorij pape

veniam petunt. Si itaq; p capita montium summas perso-
nas intelligimus: bene per cubilia leonum et montes par-
dorum: principes quiq; et ministri designantur: qui crude-
litati deseruiūt: et dolositatibus suis: qui quos non possunt
ledere decipiunt. Pardi quispe maculas in cute semp por-
tant. Per qđ quos alios qđ hypocritas vel discordes signi-
ficantur. In illis qđpe qđ crudelitatem sectantur: demones
tanq; leones cubant. In illis vero qđsi pardi montes edifi-
cant: quos dū vicis suis aliquas virtutes admiscere cōfen-
tiunt: p omnibus bonis suis laudis gloriam affectare con-
pelluntur. Hi itaq; vere pardoz varietatē sectantur: qđ dū
cum virtutibus etiā vicis imitantur: in vario corio coloris
et dissimilitudine diuidunt. Sed de cubilibus leonum et de
montibus pardorum ecclesia coronatur quia dum per eius
predicationem et crudeles ad pietatem et hypocrite ad vī-
te humilitis vnitatem conuertuntur. Pro his obus premiū
percipiet. quod meretur. Cui iterum dicitur.

¶ Textus. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa vulneras-
ti cor meū: i vno oculoꝝ tuoz: et i vno crine colli tui. **¶** Per
oculos scē eccleie pđicatores sicut dictū ē designantur. Per
crines vero populi multitudo figuratur: per collum autem
sancta capitis et cordis coniunctio demonstratur: qđ fides
eccleie intelligit. Per hanc enim caput et corpus coniungū-
tur: dum xpo quisq; tenacius in heret: quo fidelior in bona
conuersatione habetur. In vno ergo oculoꝝ et in vno cri-
ne colli sponse sponsus vulneratur: quia pfecto vsq; ad mor-
tem crucis efficitur. vt vnitatis pđicatorum et plebis i eccle-
sā cōfirmet. De cuius dilectione erga spōsū: itez subdit spōsus

¶ Textus. Quā pulchre sunt māmē tue soror mea. sponsa
¶ Quid per māmās cōuenientius in hoc loco qđ ipsa dile-
ctio dei et pxiimi: de qua superius dixim⁹ intelligit: per quas
mens sancta omnes sensus suos suauī dilectione nutrit: dū
deo suo charitatis tenacitate cōglutinatur: et pxiimis si qđ
vtilitatis hz quomolibet libenter impēdit. Has māmās
sponse qđtuꝝ sponsus diligat in repetitione laudis: aperte
magnifestat dicens.

¶ Textus. Pulchriora sūt vbera tua vino. **¶** Quod superius
de spōsū vberib⁹ dixim⁹: hoc et hic cum sponsa loquit: intel-

Sup cantica cātorū Ca. iiii.

ligi posse estimamus

Textus. Et odor unguentorū tuorū super omnia aromata. **P**er unguēta quippe ipse virtutes q̄ ex charitate oriuntur: intelliguntur habent q̄ppe etias reprobi: aliquando aromata: quib⁹ redoleāt: qz virtutes quasdā possidēt: et bōa opera p̄p̄trāt. Sed qz s̄n charitate viuūt: in cōsepectu dei nulla q̄ faciunt placent. Unde in iudicio cum dicent. Domine: nōne in nomine tuo p̄phetauim⁹: et in noie tuo virtutes multas fecim⁹: et n̄ videbit̄ eis. Nunq̄ noui vos: discedite a me oēs operarij iniquitatis. Bñ ergo unguēta ecclie sup oia aromata redolere dicunt: quia et si opa reproborū aliqñ hoib⁹ placent hec que sancta ecclesia ex charitate cōficiunt in diuinis naribus sine cessatione redolent. Sequitur.

Textus. fauus distillans labia tua sponsa. **P**redicatores ecclie bene labia sponse eē dicitur qz per eos populus loquitur: et per eos ad fidem paruuli quiqz eruduntur: dū per eos occulta scripture quasi cordis latentia manifestant. In fauo aut̄ mel latet et cera videt̄. Recte ḡ sponse labia fauus vocantur: qz dum in carnis fragilitate sapientia magna habetur: quasi mel in cera absconditur. Quādo vero electus quisqz predicat: quādo celestia gaudia reuelat: tunc fauus distillat: qz quāta dulcedo sapientie in corde lateat per oris fragilitatem: audiētibus manifestat. Vñ scriptū est: habem⁹ thesaurū istū in vasis fictilib⁹. Jō subditur

Tex. Mel et lac sub lingua tua. **N**imirū falsi p̄dicatores mel in lingua portant: quod sub lingua non habent: quia celestia gaudia aliquando predicant tanq̄ veri sint: cum ipsi terrestria bona desiderijs appetant. Sancta vero mens mel in lingua portendit: quia sapientie dulcedinem loquēdo ostendit: q̄p̄ veraciter predicans audientes tanq̄ mellis dulcedinem reficit: lac gerit: quia cōgruenti sibi doctrina paruulos quosqz in ecclesia nutrit. Sub lingua autem hec omnia sibi ipsi reseruat: quia in eternam dulcedinem assidue secum portat. Dum enim terrena abiicit: dum viciose pascit amaritudinem respuit. In interioribus sensib⁹ sapientie dulcedine se pascit: qua robur colligit. vt ad eterna gradiens in labore vie laceffere non possit. Cui bene dicitur.

Expositio bti Gregorij pape

Tertus. Et odor vestimentorum tuorum: sicut odor thuris. Quid per vestimenta hec: nisi sancta opera designantur. Quibus precedentium malorum turpitudine operitur: ne videatur hinc enim scriptum est. Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua ne nudus ambulet: et videatur turpitudine eius. Thus vero per significationem pro oratione ponitur sicut scriptum est. Ascendat oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Sancta itaque anima in hoc mundo quando potest bona opera operatur: et bene operans desiderio: et intentione sancta se extendit: nihilque boni agit: nisi ea intentione ut ad celestia que diligit quandoque pervenire possit. Bene igitur odor vestimentorum eius sicut thuris esse perhibetur: quia in omnibus operibus suis orat: dum perveniendi intentione ea que bona opera. Sequitur.

Tertus. Ortus conclusus foros mea: ortus conclusus: fons signatus. Ortus sancta ecclesia existit: quia dum populos multos in fide gignit: quasi flores pulchros bona terra emittit. Qui ortus conclusus bene esse dicitur: quia charitatis vallo circumquaque munitur: ne inter numerum electorum reprobus aliquis ingrediatur. Unaqueque anima sancta etiam ortus conclusus esse intelligitur: quia dum bona sua intentione vite eterne abscondit: dum humanas laudes omnino contemnit: ipsa bona intentione se circumsepit ne ad interiora rapienda hostibus antiquis irrumperere possit. Fons etiam dicitur: quia dum celestia assidue cogitat dum scientiam scripturarum semper in ventrem memorie congregat: quasi aquas viventes sancta mens in se signere non cessat: quas sitientibus primis prebere ut reficiantur: valeat. Unde scriptum est dicite domino. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei non sitiet in eternum. Sed aqua quam ego dabo ei: fiet in eo fons aque viventis in vitam eternam. Et alibi. Qui credit in me sicut dicit scriptura flumina aque vite fluent de ventre eius. Sed cur dicitur fons ille signatus: nisi quia sensus spiritualibus mentibus indignis absconditur. Infideli enim homo a domino dicitur: spiritus autem ubi vult spirat et vocem eius audis: et nescis unde veniat: aut quo vadat. Et iterum scriptum est. Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Quod enim ibi lumen significatum: hoc hic proculdubio fons

Sup cantica canticorū. Ca. iiii

signatus esse perhibetur. Sanctus enim spiritus mentem quam replet: et illuminans irrorat: et irrorans illuminat: et vt de luce eius videat quid appetat: et de roze refrigeret: ne caleseat. Sequitur.

Tertus. Emissiones tue paradysus malorum puniceorū: cum pomorum fructibus. **Q**uid emittit sancta ecclesia nisi cum sanctis operibus sancta verba quibus filios generat et nutrit. Quorum dum alios vsq; ad martyrium perducit. Alios in sancta conuersatione erudit. hos sanguine martyri ij rubentes ad eternam patriam transmittit: illos vero in sanctis operibus viuentes proximis in exemplum sanctitatis tradit. Quid aliud q̄ punicea et pomorum fructib; emittitur? Mala punicea enim sub rubeo cortice multitudinem granorum continent. fructus vero pomorum in se refectionis dulcedinem habent. Sic martyres dū sub igne laborant: dum pro christo sanguinem exterius fundere non dubitant: multitudinem virtutum interius sibi congregant in mente. Sancti etiam quicq; qui in pace ecclesie viuūt: fructus pomorū gerūt: qz dum sancta opera faciūt primis exempla tribuunt quorum exhibitione quos se se qui volunt reficiunt. Quotquot enim sunt in ecclesia sancti: siue igne passionis ardeant siue in pace ecclesie quiescentes succrescant: sanctarū virtutū odorē tanq̄ suauitatis paradysus: et deliciarum cōstruere in se dum viuūt nō cessant. Cuius paradysi ybertatē demonstrat: dum sub voce sponsi per arborū nomina quasq; virtutes designat dicens.

Ter. Cipri cum nardo: nardus et crocus: fistula et cynamomum cum yniuersis lignis libani: murrha et aloē cum omnibus primis ynguētis. **Q**uid enim per has diuersas aromatum species designatur: nisi sanctarum virtutum odor et profectus qui in sanctis habetur? Ex his quippe speciebus regalia ynguēta conficiuntur. ex his corporum sanitates inueniuntur. Bene igitur virtutes animarum designāt: quibus: congregatis et confectis: et bonus odor operationis egreditur: et egris animabus competens sanitas reperitur. Sed adhuc laus ecclesie a sponso repetitur: cui subditur.

Ter. Fons ortorū pute; aquatū yniētū: q̄ fluit impetu

Expositio bti gregozij pape.

de libano. **R**ecte in emissionibus ecclesie: fons ortorum
et puteus aquarum uiuentium describitur. Quid enim per
fontem et puteum: nisi sancta scriptura designatur: que sic
aquam sapientie generat: vt et potestates semper reficiat
et tamen manare non desistat. Que bene ortorum esse per
hibetur: quia illorum specialiter est sancta scriptura: in quo
rum mentibus virtutum semina oriuntur. Sed querendum
nobis est: quare fons et puteus vtrumq; simul scriptura di
cat: cum fons in superficie appareat: puteus vero in imis
latens omnes se querentes maiori labore exerceat. Sed
sciendum est q; diuina scriptura in quibusdam manifesta
existens: in quibusdam vero locis obscuram se prebens: et
aliquando leuiter sicut inuenitur: tanq; fons potatur: et ali
quando magna inquisitione eget. vt inuenta sumatur.
Quia vero sancte scripture intellectus per aquam desig
netur: ostenditur alibi cum diuina voce de reprobis dicitur.
Auferet dominus ab hierusalem: mittam eis sitim as
que et famem panis. Et per esaiam dicitur. Auferet domi
nus ab hierusalem: et iuda omne robur panis: et omne ro
bur aque. Ubi notandum q; robur panis prius et postea ro
bur aq; aufertur. Dum enim grauis dicta scripture no; per
qratur: vt mandantur: paulatim a scientia decidet mens:
vt aliqui non leuia etiam intellectu capiantur. Sed aque
iste bene de libano fluere cum impetu dicuntur. Libanus
enim vt dictum est dealbatio interpretatur. In baptismo
quippe dealbamur: dum amissa nigredine peccatorum ad
mundiciam noue vite reformamur. De libano ergo aque
putei fluit: quia in baptismo electi quiq; donum spiritus
sancti accipiunt: quo illuminati scripture sacre sensum in
telligunt. Que scripture scientia tanto fluit impetu: vt ele
ctos dum tangit ab huius vite amore submoueat: et ad eter
na gaudia impetu sui quosq; adherentes traiciat. Tunc
est enim q; in psalmo scriptum est. Fluminis impetus leti
ficat ciuitatem dei. Impetus enim fluminis ciuitatem dei
letificat: cum per donum sancti spiritus fortiter inuidans
scripture sapientiam sanctam ecclesiam vel cuiuslibet capien
tis mentem infusione sua extiparat. Ad cuius spūs aduētū
malign⁹ spūs increpatur: cū his in subsequētib; dicitur

Sup cantica canticorū. Ca. v.

Textus. Surge aquilo et veni auster perfla ortum meū
et fluent aromata illius. **Q**uid enim per aquilonem qui
in frigore constringit: et torpentes facit: nisi immundus spi-
ritus designatur: qui reprobos omnes dum possidet a bo-
no opere torpere facit. Per austrū vero calidū scilicet ventū
spiritus sanctus figuratur: qui dū mentes electorū tāgit: ab
omni torpore relaxat: et feruentes facit: vt bona desideren-
tur operent. hinc enim dicit. **C**ouerte dñe captiuitatē no-
stram: sicut torrens in austro. Surgat ergo aquilo et veni-
at auster: et perflat ortum sponsi: et fluant aromata illius:
vt videlicet spiritus malignus ab ecclesia vel vnaquaq; es-
lecta anima discedat: et spiritus sanctus adueniat qui vni-
us charitatis ignem cogitationibus infundat: et a torpore
negligentie dum se infuderit: soluat. Quod dum agit aro-
mata fluunt: quia dum adueniente sancto spiritu cor quod
prius torpuerat: ab opere se excitat: mox sancte operatio-
nis opiniones per proximos quos suscipit discurrunt: vt
quicq; ardentes ad eadem se accendat: et austro flante idē
spiritu sancto se infundente virtutum odores emittant: vt
vbiq; sanctus ortus floreat: et post florem fructus redolens
tes et rescientes producat. In quem ortum sponsa dilectū
inuat cum subditur.

Capitulum. v.

Adueniat dilectus meus in ortum suum: et come-
dat fructum pomorum suorum. **I**n ortum
dilectus venit et fructū comedit quando chri-
stus mentes visitat: et bonorum operum dele-
ctatione se sariat. Unde et idē subiiciens dicit.

Textus. Veni in ortum meum soror mea sponsa: melli
mirrhā meā cum aromatibus meis. Comedi fauā cum mel-
le meo: bibi vinū meum cum lacte meo. **M**irrhā dilectus
aromatibus metit: quando ipse mortificatione vite ad per-
fectionem perductus: electū suum ab hac vita succidēs ad
celeste horreū cum sancta opinione inducit. Fauā cum melle
comedit: quā desiderium sanctū in sanctis opibus latēs perficit: et

Expositio bti Gregorij pape.

ad sanctorum terminum sanctam animam sua delectatione impigundam transigit: vinum vero suum cum lacte bibit quando et perfectione quorundam se reficit: et innocentiam aliorum cum pietate diligens vtroque ad eternum terminum ingerit. Ad quorum exemplum quosque remanentes inuitatum subiungit

Textus. Comedite amici mei: bibite et inebriamini charissimi. Notandum in primis est: quia qui comedunt amici qui vero bibunt et inebriant: charissimi esse perhibentur. In quibus verbis intelligi datur: quia in hoc loco comedere bonum est: sed bibere et inebriari amplius bonum est. Sunt nimirum quidam in sancta ecclesia qui sic diuina audiunt: ut celestia plusquam terrena amare discant: pro eorum desiderio multa pauperibus tribuant: a prauis operibus se custodiant nulla alicui violententer rapiant: ecclesie predicationem libenter audiant. in fide se instruant: et operibus sanctis exerceant: et tamen uxores habent: pinguiora nutriunt: res suas diligunt: quamuis his omnibus christum preponant. Sic profecto comedunt et amici sui quia sanctas scripturas audiunt: talem sibi refectionem assumunt: ut et si ad summam perfectionis adhuc non assurgunt: tamen secundum modum suum perfecti: in preceptis diuinis sine crimine viuunt. Quod dum beati Johannis parentes zacharias videlicet et elizabet conseruare studuerunt: per reuelationem angelicam in senectute sua filium accipere meruerunt: quo maior inter natos mulierum non surrexit: et ipsum saluatore mundi digito ostendere et baptizare meruerit. De cuius parentibus dicitur. Erant autem iusti ambo ante deum: incedentes in omnibus mandatis et iustificationibus deo sine querela. Sunt vero alij qui tanta auiditate diuinam scripturam audiunt vel legunt: ut protinus cunctis terrenis opibus abdicatis: sola celestia ambiant: parentes uxores domos: filios: etiam et omnia transitoria abiciant: solummodo christum sequi et amplecti concupiscant. Eius desiderio se affligunt: ieiunij: afficiunt lachrymis: exercent meditationibus diuinis: sola que sunt eterna cogitant: contemplationibus vacant: ad hoc laborantes: ut ea que retro sunt obliuiscetes: in anteriora magis ac magis se extendant. Quid profecto isti quid aliud agunt nisi bi

Super cātica cāticoꝝ. Ca. v

bentes inebriantur: vt dum omnium terrenorum per desideria obliuiscuntur: iure a sponso celesti non tantum amici sed et charissimi vocari mereantur. De quibus idem sequitur et dicit.

CTextus. Ego dormio: et cor meum vigilat. **C**huiusmodi quippe electi cor spōsi bene vocari possunt. qui quo amplius exteriora que sunt in mūdo fugiūt: eo secretius ea que sunt interiora sponsi cognoscunt. De quibus proculdubio idem sponsus alibi dicit. Qui diligit me diligetur a patre meo: et ego diligam eum et manifestabo ei meipsum. Dormit ergo sponsus et cor eius vigilat: quia dum ipse iam glorificatus in beatitudine quiescit: quicūq; eum perfecte diligit: vt ad ipsum perueniat laborat. De qua vigilantia spōsa superius dixit. Cum esset rex in accubitu suo: nardus mea dedit odorem suum. Quid enim illud quiescere dormire dicatur: id manifestat: quod alibi legitur. In pace in idipsum: dormiā et requiescam. Quod tamen ipsum et ipsa sponsa de se dicit: et potest dicat ergo. Ego dormio et cor meum vigilat. Ac si aperte mens sancta loqueretur dicens. Dum a mundanis tumultibus exterius dormio: in interiori cogitatione que sunt celestia vigilans penso. Sancti etenim viri dum terrena omnia despiciunt: dum tumultus mundi omnino fugiūt dum ocium in via dei assumunt: nequaquam vt torporuissent ea dimittunt. Sed interius laborantes que sint illa: ad que facti sunt in corde aspicere contendunt. Ne enim torpeant dormiunt: sed vt liberius eterna contemplantur a transitorijs rebus requiescunt. Quos tamen aliquando sponsus ad profectum proximorum excitat: et vt eis cum quibus viuunt proficiant: ab ocio quod diligunt renocat. Cuius voces audiens etiam cor dormit sponsa dicit.

CTextus. Vox dilecti mei pulsantis. **C**Quid enim pulsans dicat subiungit.

CTextus. Aperi mihi spōsa mea / amica mea / colimba mea / immaculata mea. Causam etiā clamoris annectit dicens:

CTex. Quia caput meum plenum est rore: et cicinnij mei guttis noctis. **C**Dū spōsa dormit dilectus vt apertus ei pulsant: quia dux sancta mens sibi ipsi per ocium intendit: christus multa peccatorum opera in hoc mundo tolerat: que nisi spirituales

Expositio bti Gregorij pape.

viri ad doctrinam se accingant: nunq̄ per seipfos carnales
vel agnoscant: vel corrigere curant. Vult ergo sponsus vt
aliquando oculum dimittatur et ad edificationem proximorum
spirituales quicq̄ sollicitentur: quia dum perfecti viri
sibi solis per interiorē quietem intendit. Dolet sponsus q̄
seculares ad peiora magis ac magis corrunt dum eum
propter silentium spiritualium semper minus ac minus cognoscunt quod ipse manifestat cum dicit.

¶ Tertius. Quis caput meum plenum est rore: et cincinni
mei guttis noctium. **¶** Quid per caput sponsi: nisi deus. Et
quid per rorem in hoc loco: nisi lamentando dicitur: nisi frigus
mentium carnalium accipiuntur? Scriptum est enim,
Caput christi deus. Et de frigore cuiuslibet carnalis mentis
iterum scriptum est. Sicut frigidam facit cisterna aqua
sic frigidam fecit malitiam suam. Caput ergo christi plenum
est rore: quia multi in ecclesia possunt: et deum eum credunt:
et tamen frigidi persistentes ad ardorem charitatis
non accenduntur. Per cincinnos etiam eosdem populos intelligimus:
quos in fide diuinitatis: quasi in capite christi
pendentes: et opprimentes scimus. Sed cincinni pleni esse
dicuntur guttis noctium: quia dum in tempore huius tenebre
temporalitatis se suspendunt: magis ac magis stultitibus
iniquitatis fluunt ad hos accendendos sponsa excitat:
dum spūalis quilibet p̄ edificationem plurimorum ab
otio ad prelationem ecclesie vocatur. Sed qm̄ metuit ne si
ad prelationem venerit sollicitudinib⁹ mūdi occupari necesse
sit neq̄ dū per occasionem edificationis plurimorum
possibilibus se inclinauerit quietē amittat etiā sordibus peccatorū
se inficiat. Ideo clamanti sponso respondet dicens.

¶ Tertius. Expoliaui me tunica: quomodo iterū induar illam?
Laui pedes meos: quomodo iterum inquinabo illos?
¶ Tunica sua sponsa se expoliauit: q̄ oia exteriora quib⁹
notabat et onerabat abiecit. De qua tunica dicit. Nūc autē
quib⁹ huius tunicā vēdat eā: et emat gladiū. Gladiū q̄ p̄vēditis
tunica emit q̄ p̄ eternis t̄p̄alia abdicat et in sancta cōversatione
vivēs h̄bū p̄dicationis acq̄rit. De quo dicit. Et gladiū spūs: q̄
est h̄bū dei. Pedes autē suos sponsa lauit: quia dū in sancto
otio sc̄a oia vivit: opa sua studiose ad memoriā reducit: et

Sup cantica canticorū. Ca. v.

quicquid in eis for didum examinādo deprehendit: lachry-
mis quotidianis et gemitibus plangit: pedes itaq; lauit:
quia preterita opera quibus per hunc mundum dissolute
ambulauit planxit. Pedes lauit: quasi peccata abluens las-
chymis munda in conspectu dilecti sui apparere concupi-
uit. hos pedes iterum inquinare meruit: quia valde sollicita
est: ne si in prelatione ponatur: per terrena ambulās ite-
rum suscipiat quod dimisit. Idcirco ab ocio inuita rece dit:
quia dum a maximis fluctibus aliena est: quasi in litore
posita securus uiuit. Sed dilectus non leuiter mortem pro-
ximorum tolerat. Ideoq; propius accedens: per ipsum eam
excitare non dubitat: vbi dicitur.

Tertus. Dilectus meus misit manum suam per forame
et venter meus intremuit: ad tactum illius. **¶** Manum di-
lectus ad sponfam mittit per foramen vt surgat: quando p
subtilitatem intellectum quanta sit operationis dinine: vir-
tus ei inspirando manifestat: quod videlicet et inter pericu-
la saluare possit: q; etiam in pace nisi per eum saluus sit: ne
moq; in tumultu certaminis sperantes in se nō derelinquit.
Ad cuius tactum venter sponse intremiscit: quia sancta a-
nima quo amplius dininam potentiam per interiorē vi-
sitationem principaliter sentit: eo stricti⁹ iudicat quicquid
in se carnale deprehendit. Quo enim maiori charitate in
eum ardet: quem mente concupiscit: eo timidius se ei sub-
icit: et amplius veretur ne sponsus in ea aliquid inueniat:
ppter quod eam a se dimittere velit. Idcirco spōso obediēs
ad laborem se preparat: vt sicut in quiete familiaris spon-
so: sic et in labore deuote seruifens appareat. Id eo subdit
dicens.

Tertus. Surrexi: vt aperirem dilecto meo. **¶** Tacta
surgit vt aperiat: quia dum spiritum dilectionis amplius
solito accipit: mox de edificatione proximi cogitat: et pre-
dicando agit: vt apertis cordibus sponsus ad inhabitan-
dos proximos veniens aditum intrandi inueniat. Que eti-
am cum predicatione exempla operum auditoribus demō-
strat dicens.

Tertus. Man⁹ mee stillauerūt mirrhā. Quid p man⁹ nisi
opationes: qd p mirrhā: nisi mortificatio carnis accipitur?

Expositio bti Gregorij pape.

Manus ergo sponse predicantis mirram stillant quia qui cumq; alijs predicant necesse est si multis proficere velint. vt in omni opere suo carnalem vitam mortificare contenti dant. Sed vt hoc cum magna discretione fiat manifestat cum subiungit dicens.

¶ Textus. Digiti mei pleni sunt myrrha probatissima.

¶ Sicut enim ab vna manu plures digiti diuiduntur: sic in vna sancta conuersatione per discretionem diuerse virtutes inueniuntur. Alia enim est virtus largitatis: alia virtus paritatis. Aliud opus humilitatis: aliud libere increpationis: aliud vero agimus: quando nos sub silentio continemus propter edificationem: propter vtilitatem suam. Sed digiti mirra probatissima pleni esse perhibentur: quia in omne quod agitur semper necesse est: vt mortificatio carnis teneatur. Que tunc probatissima esse iure dicitur: quia in omni suggestionem que ab hoste ingeritur: sine cessatione voluptas carnalis cauetur ne suscipiatur. Quod quando fit omnis duritia mentis dissoluitur: et vt sponsus intret ad cor aditus preparatur. hunc est quod sequitur.

¶ Textus. Pessulum ostij mei aperui dilecto meo. **¶** Pessulum ostij facimus quando per voluptates carnis aditum cordis contra sponsum obseramus. Pessulum vero aperimus quando remotis voluptatibus fluxis cor nostrum in amorem christi quod prius durum fuerat: soluimus et sponso pulsanti ad ostium introitum liberum facimus. Quod dum in hac carne viuimus: quia repente fieri non potest restat: vt magis ac magis quotidie faciamus. Nemo enim sicut scriptum est repente fit summus. Aliquando enim dum in hac corruptione positi dominum nostrum querimus magis nobis elongari quam appropriare videtur. Ideoque sequitur.

¶ Textus. At ille reclinauerat: atq; transierat. **¶** Modo sponsus dilectam tangit: modo declinat quia quando nos torpentes conspicit: ad amorem incitat: quando vero laborantibus nobis posse apprehendi videtur: tunc ne apprehendatur transiit et declinat. Quod maxime in nobis gratis agitur vt videlicet nec in torpore nostro iacentes: omnino eum amittamus nec de plena eius vt nobis videtur apprehensione superbiamus. Qui mox tamen vt recesserit redit.

Sup cātica cāticorum. Ca. v.

et ne diuitius anima sancta a dilecto suo alienetur verbo in
spiratione sue desideranti anime se infundit et eā liquefacit.
Unde exultat sponsa dicens.

Textus. Anima mea liquefacta est. **U**t dilectus locutus
est. **A**d verbum sponsi liquefacta in se dicit: quia dñs xps
se per spiritum suum aie desideranti se infudit: omnem duri
tiam cordis mor dissoluit: et aliquā mētem in tantas lachry
mas liquefacit: vt vix capere possit. hoc quod se cabere in
tra se exultat et intus miretur quid fuerit: et quid factam
subito seipsam videat. Quem liquorem dum sentit pfecti⁹
apprehendere concupiscit: et aliquando dum hoc ipsam co
gitat: hoc quod modo sentiebat iam non sentit. Unde solli
citur ad querendū: vt hoc idem inueniat: sed assouando
dum etiam diu fatigaretur: non inuenit quod modo tā pic
sens tenebat. Ideo sequitur.

Textus. Quiesui et non inueni illum vocari et nō respō
dit mihi. **Q**uerit sponsa dilectum: sed non inuenit: quia
a deo inspirata mens assidua suauitate illa intima perfrui
concupiscit. Sed corruptio prohibet: quam in hac vita ge
rit. Vocat ergo et non respondetur ei: quia in orationib⁹ et
operationibus suis dulcedine illius presentie satiari appet
tit: sed ad votum suum hoc quod inuocat non occurrit. Re
stat ergo vt in se reuertens se cognoscat et per scripturas scā
ctas dilectum suuz magis ac magis illo gustu aduuta perq̄
rat. Et hoc est quod sequitur.

Textus. Inuenerunt me custodes qui custodiunt ciuita
tem. **D**um inquisitione dilecti sponsi sollicitatur: in custo
des ciuitatis incidit: quia dum sancta mens desiderio spō
si sui christi se affligit: predicatorum verba in scripturis di
uinis suscipit et eis quandiu a xpo exultat: eiusdem quem
querebat amore intendit. In quibus quid exercitationis
inueniat: subiungit.

Textus. Percusserunt me et vulnerauerunt me tulerūt
pallium meum custodes murozum. **C**ustodes percutiunt
sponsam et vulnerant quia predicatorum sancti dum cele
stia loquuntur: amantem animam afficiunt et maiori amo
re sagittant. Pallium tollunt: quia si quid pompe secula
ris residuum erat in corde: exhortationibus suis ab animo

Expositio bti gregozij. pape.

auferunt. Pallium tollunt: quia aliquando ante verba predicatozum nos non cognoscebanus: ipsiq; omne quod interius latebat dum loquuntur detegunt. Quod dñs fit amplus diligendi sunt: et vt pro nobis dilecto loquantur deuotius exorandi. Quod agnoscit dum subiungit.

Tertus Adiuuro vos filie hierusalem: si inueneritis dilectum meum vt nunciatis ei: et amore languet. **Dum** enim sanctis viris cogitationes nostras referamus: dum eius siue viuentibus nobiscum siue in vita eternam ingressus desiderium nostrum expandimus: et per deum oramus: vt domino christo pro nobis orando offerant desiderium quo afficimur: et quid aliud agimus q̄ filiis hierusalem adsumus: vt dilecto cui nobis proximiores sunt nuncient: quia amore languemus. Sed et ipsi sancti si adhuc nobiscum sunt et oratores suos orant et qui vt nuncient orantur: pre huius militate tanq̄ ignari interrogant dicentes.

Textus Qualis est dilectus tuus ex dilecto o pulcherrima mulierum.

Sed quia quo ardentius diligunt eo dulcius verba de eo repetunt. Idem ipsum iterum dicunt.

Tertus. Qualis est dilectus tuus ex dilecto: quia sic adiuurasti nos.

Dilectus ex dilecto sponsus dicitur: vt videlicet per repetitionem dilectionis maximus amor loquentis ostendatur. Vel dilectus ex dilecto bene christus vocatur: quia si filium diligimus et patrem ex quo eum consequenter amamus. Respondet sponsa subsequendo dicens

Textus Dilectus meus candidus et rubicundus: electus ex milibus.

Candidus et rubicundus christus esse perhibetur: quia nullum omnino peccatum faciens iusticie pulchritudinem ex integro tenuit: et tamen tanq̄ peccator esset ad mortis passionem accessit. Cui per prophetam dicitur. Quare ergo rubrum est indumentum tuum. Electus vero ex milibus: quia ex totius generis humani massa nullus sine peccato reperitur: ipse vero non solum sine peccato fuit: sed etiam peccatores sua iustitia et sanguine redemit. Sequitur.

Sup cantica cāticoꝝ. Ca. v.

Textus. Caput eius aurum optimum. **C**aput christi deus. Quod caput bene aurum dicitur: quia ad comparationem creatoris omnis creatura res viliissima perperditur.

Textus come eius elate palmarum nigre sicut coruus.

Quid per comas christi nisi fideles quosque intelligimus. Qui dum fidem trinitatis in mente custodiunt: et deo adherentes quod credunt faciunt: quasi capite pendentes honorem portanti conferunt. Palma autem in altum valde crescendo proficit: et victoriam significatione sua pretendit. Come ergo sicut elati palmarum sunt: quia electi quique dei semper ad alta virtutum se efferunt: per dei gratiam quam deus ad victoriam se perducunt. Nigre autem sicut coruus existit: quia ipsius virtutibus in celum se erigat semper tamen peccatores se esse cognoscunt. Sequitur.

Textus. Oculi eius sicut columbe super riuulos aquarum que lacte sunt lote: et resident iuxta fluentia plenissima.

Oculi sponse sicut columbe sunt: quia predicatorum christi qui viam nobis ostendunt in simplicitate viuunt. Super riuulos autem aquarum esse perhibentur: quia semper in refectione diuinarum scripturarum conuersantur. Lacte vero sunt lote: quia gratia creatricis sapientie tanquam lacte matris a peccatis per baptismum sunt mundate. Quid autem per fluentia plenissima iuxta que resident intelligimus nisi sacre scripture profunda et archana dicta que descripsimus: quibus nos reficimus: dum ea legendum vel audiendum haurimus. Ad hoc etiam columbe iuxta fluentia residere solent: ut volatum aulium vmbriam in aqua videant: super aquam se proicientes vngues rapacium sic effugiant.

Sic sancti viri in scriptura sancta fraudes demonum perspicunt: et ex descriptione quam vident quasi ex vmbra hostem cognoscunt. Dumque se consilijs scripture ex toto abdicunt: ut videlicet nihil agant: nisi quod ex responso scripturarum audiunt: quasi in aquam se proicientes hosti illudunt. Que fluentia plenissima dicuntur: quia de quibuscumque scrupulis in scripturis consilium queritur sine minus ratione de omnibus ad plenum inuenitur.

Textus. Bene eius sicut areole aromatum: consite pig-

Expositio bti Gregorij pape

mentarijs. ¶ Si per oculos predicatorum intelliguntur: bene per genas ipsi in ecclesia figurantur: qui martyrio vitam finire perhibentur. Dum enim pro fide christi sanguinem suum fundere non dubitant: quasi genae in facie christi rubent. Per eos quippe pulchritudo fidei christiane publicatur: quia ad quantum fidei premium tendant: ostendunt. Dum pro ea moriuntur. Quae genae bene sicut areole aromatum esse dicuntur: quia dum in constantia fidei martyrio electi exercentur: per cultum virtutum sancte opinionis fama quasi aromata dilatantur. Sed areole pigmentariae conseruntur: quia martyres sancti: et a precedentibus predicatoribus ad confessionem roborantur: et a subsequentibus ad imitationis exemplum populis adducuntur ab illis qui preceserunt pigmenta virtutum coluntur: ab his vero qui sequuntur pigmenta exemplorum sumuntur. Unde et sequitur.

¶ Textus. Labia illius lilia stillantia mirram primam. ¶ Quid enim per labia sponsi nisi ipsos quos dicimus predicatorum christi intelligimus. Qui dum mortem martyrum populis predicant: quasi mirram mortificandis carnibus ad condimentum distillant. Quae mirra bene prima esse dicitur: quia nullus sic mortificatur: quomodo ille qui per christum martyrio finitur. Primam enim dixit non tempore: sed per dignitate. Quid est quod labia sponsi lilia esse dicuntur nisi quod illi per quos christus loquitur necesse est ut mundi sint et per eos bonus odor aspergatur. De quibus erat apostolus paulus qui dicebat. Bonus odor sumus deo in omni loco: et in his qui salvi sunt. Sed notandum est quoniam quicquid iusticie et fortitudinis habetur ab ipso christo per exempla operum illius trahitur. Ideo sequitur.

¶ Textus. Manus illius tomantiles auree plene hincis. ¶ Quid enim per manus christi designatur: nisi opera que in mundo gessit: et que nobis imitanda proponuntur? Ipse enim ait. Qui me diligit me sequatur. Et apostolus. Qui dicit se in christo manere sicut ille ambulavit et ipse ambulare debet. Manus vero tomantiles esse perhibentur: quia sancta opera eius sine impositione iniquitatis ex omni parte in iusticia gradiebantur. Quod enim tomatur in rotunditate sui sine obstaculo voluitur. Sic christi opera in

Sup cātica canticorū. Ca. v.

rectitudinis rofūdi tate voluebantur: quis tornitas nulla ei adhebat qua in ius iusticia eius in rotundum dice- retur. Auree etiam manus esse dicuntur: q̄ quicquid exte- rius inter homines operabatur: i diuinitatis pulchritudis ne disponebatur. Manus quoq̄ sponsi plene hiacinctis eē dicuntur quis quicunq̄ illius opera pro corde imitantur: felicitatis eterne munerib⁹ in retributione ditant. Unde ⁊ idem redemptor. Qui mihi ministrat me sequatur: et vbi ego sum: ibi et minister meus erit. Sequitur

¶ **Textus.** Vēter eius eburne⁹: distinct⁹ saphiris. ¶ **Quid** per ventrem nisi mortalitas: Et quid per ebur: nisi incor- ruptio designatur. Ebur quippe valde durabile os habet: et in ornamenta regum assumitur. Venter ergo xpi recte eburneus esse dicitur: quia mortalitas christi ad immorta- litatem perducitur: dum per resurrectiones ad gloriā pa- tris sui regis videlicet eterne: in vita eterna collocat. De quo dicitur. christus resurgens ex mortuis iam non mori- tur: mors illi vltra non dominabitur. Qui vero in ornamen- to regum assumitur: quia quisquis carnis su e rex et domi- nus esse probatur: ipsius christi mortalitate ⁊ resurrectio- nis amore cognatiois ⁊ spe immortalitatis ornat. Vñ alibi ⁊ Qui gloriā in domino gloriatur. S; neuter distinctus sas- phiris esse perhibetur: quia in nostra corruptione quam portauit: celestia opera p̄ miracula que faciebat passionis- bus nostris inseruit. Saphirus enim quia ereum colorem portat: bene celestia facta que in miraculis ostendebantur designat. Venter vero christi saphiris distinguitur quia dū inter passiones carnis diuina miracula opabatur: quas si in corruptione corruptio variatur. Qua dispensatione as- postoli in fide eruditi sunt et ad passiones tolerandas ro- busti extiterunt. Ideo sequitur.

¶ **Textus.** Crura illius colūne marmoree: que fūdate sūt super bases aureas. ¶ Per crura apostolos int̄ elligimus: per quos vniversum mundum circuit: et fidem eis predicā- tibus populis audientibus sparsit. Quibus ipse in euange- lio. ait. Ite in orbem vniversum et predicate euangelium omni creature. Sed crura columnne marmoree esse perhi- bentur: quia ecclesiam inflexibiliter sustinent: dum cons-
dd. i.

Expositio bti gregozij pape.

tra omnes aduersarios eorum predicationibus ⁊ exemplis roboratur. Super bases autem aureas colonne fundate sunt: quia a prophetarum dictis vt fortes persisterent: fidē vite gratiam perceperunt. Unde ipse p̄v̄nus apostolorum ait. habemus firmiorem propheticum sermonem cui bene intendentes tanq̄ lucerne ardenti in caliginoso loco. Ideo enim auree dicuntur: quia luce sapientie resplendere scilicet sequitur.

¶ Tertus. Species eius vt libani: electus vt cedri. **¶** Libanus quippe mons est in quo sublimes valde et odoriferus arbores habentur. Interpretatur autē libanus dealbatio siue candidatio. Et de christo dicit apostolus paulus. Iste factus est nobis a deo sapientia et satisfactio et iusticia. Bene ergo species eius vt libani existit q̄ per eum credentes dealbamur: cui si adheremus radicatus sublimes efficiuntur. A cuius gratia etiam bone opinionis odorem si quem habemus accipimus. Electus etiam vt cedri esse dicitur: quia de eo pater loquitur. Ecce tu puer meus quem elegi: dilectus meus cōplacuit sibi in illo anima mea. Cedrus autem excelsa est valde arbori ⁊ imputribilis. Christus autem excelsior cedris existit: quis quis homo sit: tamē deus esse non desistit. De quo per esaiam dicit: ⁊ sublimis erit valde. Odorus etiam super omnes est x̄ps: quia ipse de seipso ait. Ego flos campi et lilium conuallium. Et per sponsam ei dicitur.

¶ Tertus. Curremus in odore. ynguentorum tuorum. **¶** De quo bene hic sequitur.

¶ Textus. Guttur illius suauissimum ⁊ totus desiderabilis. **¶** Per guttur quippe voces trāsferuntur ⁊ saporos in ventrem hauriunt. quid enim per guttur sponsi nisi testamenti christi intelligitur per qd̄ christus nobis loquitur: et in quo q̄ suavis sit dñs: a fidelibus gustat. Totus ergo desiderabilis existit: quia per hoc q̄ de deo bona omnia aia sancta audit magis ac magis semper eum videre cōcupiscit. Cuius tot bonis enarratis consequenter cōcludit dicens. **¶** Textus. Talis est dilectus meus: ⁊ ipse amicus meus sicut hierusalem. **¶** Si enūeratis tot laudibus omnis: tot muneribus q̄ audies nō cōcupiscit: quis intēdens nō inardescit fidelis

Sup cantica canticorum Ca. vi.

quippe anima queq; quo dulciora & ampliora de redēp to re suo audit: eo ardentius inhiat et manifestiora de eo co gnoscere dicens.

Textus. Quo abiit dilectus tuus o pulcherrima mulie rum? Quo abiit dilectus tuus: et queremus eū tecum.

Cum enim proximus proximo de xpo loquit: cum alter ab altero q̄ter inueniatur sciscitatur: quid aliud q̄ quomo do queri debeat perserutatur. Quāuis hoc de synagoga intelligi valeat: vt aliquando conuersa ecclesiam interro get: cui protinus ecclesia respondit.

Capitulum. vi.

Dilectus meus descen

dit in ortum suum ad areolam aromatum: vt pascatur in ortis: et lilla colligat. **D**ilectus in ortum suum ad areolam aromatum descē

dit: qz ecclesiam visitans ad eos maiori gratia venit: quos sanctis operibus et virtutum exemplis bone fame odorem ex se primis emittere cognoscit. In ortis pascit cū multa rum aiarū virtutibus delectatur. Lilla colligit qn̄ perfectos quosq; ab hac vita succidit. Sz qz sancta ecclesia i filiis suis fide xpo coniungitur: spe suspenditur: charitate congluti natur: vt nihil extra xpm diligat: et eum sibi familiariter si de & amore inseparabilem teneat: ideo subiungit.

Tertus. Ego dilecto meo & dilectus meus mihi: q̄ pasci tur in lilijis. **N**otandum quippe q̄ synagoga p̄ predica tionem ecclesie ad fidem: quandoq; conuertatur: ita vt se abnegans: christum solum sequatur et eodem desiderio di ligat xpm: quo eum ecclesia diligit: quē ceteris postp̄ ositis solum amat. Quam iam amicam factam: iam sponsam sibi coniunctam sponsus alloquitur: congratulans et dicens.

Ter. Pulchra es amica mea: suavis & decora: sicut hieru salem terribilis: vt castrorū acies ordinata. Pulchra et amica suavis & decora: sicut hierusalē synagoga eē phibet quis ad sancta. iij. euangelia aliquando conuersa sicut ec clesia sectabitur. hierusalem quippe vltio pacis interpre tatur: per quā bñ sancta ecclia figuratur: qz dū i mūdo sēp

dd. ij.

Expositio bti Gregorij pape

pressuram patitur viam fastidens: que sit pax patrie celestis currendo contemplatur: confidens in eo qui discipulis suis dicebat. In mundo quippe pressuram habebitis: sed confidite ego vici mundum. Digna autem synagoga conuersa sicut hierusalem pulchra et amica suavis et decora dicitur: a quibus pulchritudinem morum accepit vt placeat: exercitum sancte operationis colligit: vt in amicitia heret: suauitatem mansuetudinis discit vt permaneat: decore conuersationis ostendit: vt per exemplum trahat. De qua consequenter dicitur.

Textus. Terribilis vt castrorum acies ordinata. **N**otum expertis est cum in procinctu contra hostes vadunt: si strictim et concorditer gradiuntur: ab hostibus contra venientibus timentur: qz dum in eis aditum per scissuram non aspiciunt: qualiter eos penetrēt: hesitantes nō inueniūt. Illud qz hoc impenetrabile munimē efficitur: quod concorditer ordinati se ipsos semetipsos tuentur: dum enim de seipsis sibi vallis efficiunt: intrandi aditum hostibus non derelinquunt: et ne occidantur apperiti ipsi facilius occidunt. Sic i multitudine fidelium contingit q̄ dum cōtra malignos solis pugnare non desinit: necesse est vt pace charitatis cōstringatur: quo salua sit. Si enim pacem tenet terribilis hostibus apparet. Si per discordiam scinditur vndiqz ab hostibus leuiter penetratur. Pace se itaqz munit: vnitatem se viciat: charitate se vniat vt dum in seipsa per scissuram damnum non patitur: duce[m] suum semper exultans: sine confusione sequatur. In pace quippe oculus mentis mundatur: vt in ipsam beatitudinis visionem utendatur quam nemo sicut est in hac vita conspicit: qz impossibile est patriā tenere dō in exilio vnusquisqz nostrū gemit. Ideo sancte anime inarscēscēnti inhianti propinquanti sponsus respondet dicens. **T**extus. Auerte oculos tuos a me: quia ipsi me auolare fecerunt. **O**culos ad sponsum tendimus: dum intimi mōtis ad videndam christi beatitudinem aliquantulum aperimus. Sed oculos auertere precipimur: ne videlicet aspice re eam sicuti est quantūcumqz videamus arbitremur. Ipsi enim oculi eum auolare fecerunt: quia quo amplius videtur eo magis inuisibilis esse cognoscitur. Et a nobis auos

Sup cantica cāticozū. Ca. vi.

lat: quia quantulumcunq; ictu mentis apprehensus incō-
prehensibiliter super omnem conatum nostrum se exalta-
tum esse manifestat. Oculi quippe mentis quasi hoc effi-
ciunt: vt auolet: quia per hoc tantillum quo videtur val-
de longinquus: et auolans a nobis sicut dictum est appa-
ret. Sequitur.

¶ **Textus.** Capilli tui sicut greges caprarū q̄ ascenderūt
de monte galaad. Dentes tui sicut greges tonfarum ouīū
que ascenderunt de lauachro. Omnes gemellis feribus: et
sterillis non est inter eos. Sicut cortex mali punici sic ge-
ne tue absq; eo quod intrinsecus latet. ¶ Hec omnia dicta
de ecclesia superius vt potuimus exposuim⁹. Ideo nūc de
synagoga eadem replicare deuitamus: vnum est tamē qđ
non simitter repetitur quia ibi sicut fragmenta mali omnis
ci hic autem sicut cortex mali punici dicitur. Quo nihil a-
liud designari puto nisi sanguinem nostrum qui sub anti-
christo mouentur: et vnitatem fidel. sub quia multi iudeo-
rum stringentur. In cuius constantia dum sanguinis effu-
sionē patientur fidei tribulatione quasi corticis rubore de-
corabuntur. Sequitur

¶ **Textus.** Sexaginta sunt regine et octoginta cōcubine:
et adolescentularum non est numer⁹. ¶ Quid p̄ reginas:
nisi sanctorū ase designantur que dum corpora sua prudē-
ter regunt: et alijs p̄sumitur: regnum sibi eternum acq̄rūt.
Sūt enī nonnulli in sancta ecclesia qui carnē suā macerāt:
propter. Deum affligunt: vicia vincūt: demones velut tytā
nos sibi subiciunt omnes motus suos vt ordinate currant:
sapienter regunt: alijs predicant hoc quod ipsi faciūt mul-
tos a faucibus demonum gladio verbi pugnantes abstrahunt.
Quid huiusmodi anime nisi regine existant: que dū
regem christus sponsum suum valde diligunt: amoris com-
mixture et libidinis execratione regios filios. i. fideles po-
pulos gignunt. Quibus omnibus beatus petrus dicebat.
Vos autem genus electum: regale sacerdotiū: gens sancta:
populus acquisitiōis. Sed regine. .lx. esse perhiben-
tur. Denarius quippe numerus per senarium multiplicatus
in. lx. completur. Et quid per denarium nisi decē pre-
cepta legis: Et quid p̄ senariū nisi labor huius vite signat

Expositio bti Gregorij pape.

Sex enī diebus qđ necessariū est operamur: ⁊ in septimo
quiescere per legem iubemur. Bene ergo .lx. regine dicitur:
quia dum decem precepta in hoc seculo operant: seculum
autem hoc sex diebus operatorijs euoluit: in eis quasi per
senarium numerū replicat. predicant enim quicq. x. precepta
legis: in quorum operatione se exercent in temporalitate huius
corruptionis. Sex igitur decies vel .x. sextus multiplicat ē:
quia vniuersale hoc tempus in explēda .x. precepta legis
spiritualiter esse transgrediendum operibus suis manifestant:
⁊ hō predicāt. Quorū laudē in hoc mundo aliqui reprobi
aspiciūt: ⁊ similiter laudēt: vel vt aliud quod comodum
in hac vita quomodocūq. adipiscant: ⁊ ipsi per semetipsos
predicatores sunt. De quib⁹ bene subdit. **¶ Tertius. Et octoginta concubine.**
¶ Concubine quippe non vere sed fecte dñōs diligunt: et ab eis nō posteritatem
filiorum: sed presentiam expetunt: nec continentiam exercent:
sed libidinem explere concupiscunt. Sic si falsi predicator
es in ecclesia existūt: qđ dum non christum: sed lucrum
vel laudē diligunt nō spiritualiter ⁊ caste: sed carnaliter ⁊
libidinoſe xpō se iungunt. Bene ergo concubine vocantur:
quia christum quē pdicāt: non spiritu: sed carne sectantur.
De quibus apostolus paulus dicebat. Multi enim ambulāt
quos sepe dicebā vobis: nunc autem ⁊ flens dico inimicos
crucis xpi: quorum finis interitus quorum deus venter est.
De quibus ipse idem ait, huiusmodi non seruiunt dño iesu:
sed suo ventri. Que tamen concubine bene .lxxx. esse dicitur
quia et si toto corde terrena diligunt celestia tamen loquunt.
Octonarium quippe numerū p denarium ducim⁹ ⁊ ad
octoginta venimus. per decem autem decalogus sicut dicitur
est significatur. Per octo vero resurrectio quia octavo die
redemptor noster resurrexisset probatur. Predicator
res vero et si falsi sunt per desiderium: scripturā tamen diuinam
et resurrectionem quam credimus manifestant per verbum.
Si enim aliud predicarēt, predicatorum inter christianos non
essent de quibus in euangelio ait. Super cathedram moysi
sederunt scribe et pharisei que dicunt facite: que autem faciunt
facere nolite. Sed quia et falsorum verorum predicatorum
exhortatione plurimi ad fidem

Sup cantica canticorū. Ca. vi.

veniunt et cum electis multi intrant quia ad sortem electorum non pertingunt ideo subditur.

Tertius. Et ad adolescentularum non est numerus. **C**uz enim scriptum sit adolescentis et iuuentus vana sunt. Quid per adolescentulas has nisi vagas animas intelligimus? que diuina huius mundi sectantur que diligunt numerum electorum excedunt. De quibus per psalmistam dicit. Annunciam et locutus sum: multiplicati sunt super numerum. Quod enim electorum numerus apud deum sic constat? manifestat apostolus Paulus qui ait. Nouit dominus qui sunt eius. Et per semetipsum dominus ait. Ego scio quos elegerim. Quos quia non imperfecte scit sed perfecte nouit: proculdubio et numerum in quo eliguntur cognoscit.

De quibus per Paulum dicitur. Quos enim preclit et predestinavit conformes fieri imaginis filij sui. Bene ergo adolescentularum non est numerus: quia dum per vanitatem quam diligunt in numerum electorum non currunt extra remanentes quasi in cognitionem diuinam non ueniunt. Quibus ipsa p̄ritas in futuro iudicio dictura est. Rescio vos discedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Sed dū reprobū mūdāna querūt et mltiplices cupiditates anim diuidūt: sc̄ā q̄libz aīa in numerz electorū se strigit: mltaqz uidet fastidians vnum quod non uidet ardentē appetit: quod q̄ diu nō tenet in fide se nutrit: in charitate se nutrit. Et dum id quod vnum et idipsum est sequit: de huiusmodi multis vna ecclesia efficitur de qua per sponsū dicitur.

Tertius. Vna est columba mea: perfecta mea: vna est matris sue electa genitricis sue. **W**ater nostra est regeneratrix: gratia apud quam vna columba eligitur quia illos solos colligit: qui in simplicitate pmanent et ab vnitatis non scinduntur. Multi quippe fideles dum in idipsum incedunt. Dum vno desiderio christi seruiticem nutriūt: dū habentes cor vnu et animā vnā in charitate se vniunt ex multis membris vnum corpus efficiūt. Omnesqz in vnitatis simplicitate viuētes vna columba existunt: que sola perfecta et electa genitrici sue dicitur: quia extra hanc solas gratias fauente nutritur. De qua bene subditur.

Expositio bti Gregorij pape.

Textus. Uiderunt eam filie syon ⁊ beatissimā predicauerunt ⁊ regine ⁊ concubine laudauerunt eā. **S**yon filie sunt ecclesie: que dūm vitam eternam in hac carne cōtemplantur: a peregrinante ecclesia ad regnantē ecclesiaz eriguntur. Uident filie syon columbam ⁊ beatissimā predicāt quia sancte anime dum virtutes ecclesie spectant in laudē prumpūt: ⁊ ad eius beatitudinem inhiant. Sancta quippe ecclesia gratia genitrice nutritur: dum fide eruditur: carnis susponsi pascitur sanguine lauatur: scriptura diuina sanguinatur. huiusmodi robusta nutrimentis demones expugnat: vitia suffocat: carnem domat spiritum roborat: vitas expectat. hec omnia quicunq; aspicit recte in admirationem p̄tinus assurgit: et beatissimam p̄nunciat q; videt ad quātam glouam per tot virtutes exurgat. Cum reginis ⁊ concubine laudent quia ⁊ si operibus falsi predicatoroz exstant sermonibus tamen eadē que ⁊ veri populis ostēdunt. De quibus ipsa veritas dicit. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est a me: quod aperte manifestat dum iterum dicit. Dictis consentunt se nosse deum factis autem negant. Sancti enim viri dictis ⁊ factis deus cōfitentur quia quod credunt faciunt et ad bona que faciunt etiam alios sermonibus ⁊ exemplis trahunt quozum virtutibus aduersarij ad fidem excitantur dum in eis ⁊ puritatē fidei ⁊ constantiam operis admirantur. Unde et synagoga ad fidem erigitur cum in ecclesia que sint merita fidei. admirans contemplatur dicens.

Tex. Que est ista: que p̄greditur quasi auroza pulchra vt luna: electa vt sol: terribilis vt castroruz acies ordinata. **E**cclēsia sancta quasi auroza confurgens in iudicio ultimo progreditur quia relectis tenebris corruptionis incorruptionis claritate innouatur. Que bene vt sol electa dicit: quia ad eandem glouam perducitur ad quam caput eius christus qui sol iustitie est esse perhibetur. Unde est quod idem sol ait. Volo pater vt vbi ego sum illic et minister meus sit. Quod tamen et de membris eiusdem ecclesie adhuc in hac carne viuētibz intelligi potest. Sunt enim nōnulli qui magna intentione que sint tormenta reproborum aspiciunt et que sunt facta sua sine palpatione examinare con-

Super cātica cāticoꝝũ. Ca. vi

tendant dumq; se peccasse cognoscunt: et per hoc ire ad reproborum tormenta pertinescunt subito tenebras iniquitatis derelinquunt et luce iustitie accendi concupiscunt: mox ad sanctam operationem consurgunt: et per bona que faciunt clarere quibusq; proximis incipiunt. Hi proculdubio velut aurora consurgentes progrediuntur nunc alijs lumine sancte operationis resplendescunt de qua bene subditur.

¶ **Textus.** Pulchra vt luna: electa vt sol. ¶ Luna quippe dum noctem illuminat caligantibus oculis iter per quod homo gradiatur demonstrat. Sic nimirum queq; omnia que tenebras dimittit et in sanctam operationem se extendit: dum exemplum bene operandi tribuit proximis quasi lucem tenebrescentibus oculis spargit. Dum enim peccantes quib; bonam opus aspiciunt: et ad ibidẽ faciendũ se conuertunt quasi errantes in nocte per lumen lune ad viam redeunt. hec itaq; anima dum peccantibus bona exempla prebet quasi luna in nocte lucet. Dum vero magis ac magis crescit et de die in diem per consuetudinem operis lumen iustitie tam perfecte accipit vt etiam bonis exempla imitationis prebeat que prius solis peccatoribus imitanda apparebat profecto iam luna sol efficitur: quia que in nocte errantibus nunc lucebat: modo in die ambulantis lumẽ veritatis manifestat. hinc est quod sequitur. Electa vt sol de quo bene subditur.

¶ **Textus.** Terribilis vt castrorum acies ordinata. ¶ hoc quia iam dictum est iterum non necesse est exponi ne sic videatur fastidium generari. Sequitur. Ergo sponsum et causam dicit. vnde tanta virtus in ecclesia exrescere possit. Usitatione quippe renouatur: et quod in ea tenebrosius est refectione eius illuminatur. Et hinc est quod subdens ait.

¶ **Textus.** Descendi in ortum nucum vt viderem poma conuallium: et inspicerem si florissent: et vinee et germenassent mala punicæ. ¶ Quid per nucas nisi perfectos quosq; intelligimus: qui dum diuinam sapientiam intra corpora sua retinent quasi nucleum in fragili testa portant. Sũt enim complures in ecclesia qui assidue diuine scripture intendunt q̄ suauis sit dominus gustantes amplius gustare concupiscunt sancta gaudia in corde ruminant: et ruri

Expositio bti Gregorij pape.

nantes magis ac magis conualescunt: et tamen foris nescientibus eos viles apparent quia ignoratur quod dulcem in suis interioribus cibum portent. Quid isti: nisi nuces existunt: qui nuclei dulcedinem intus ferunt: exterius vero carniavilitatem pretendunt. De quibus fuit apostolus qui dicebat habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Ortus igitur nucum corda sunt sanctorum: qui dum deum valde diligunt celestem dulcedinem in intimis gerunt: unde in psalmo scriptum est. Quam magna multitudo dulcedinis tue domine quam abscondisti timentibus te. Sed quid est quod in ortum nucum sponsum descendit ut poma videat: cum potius nuces videre debeat. Veruntamen sciendum est quod maxime corda perfectorum visitat: eisque benignitatis sue suavitatem manifestat ut per eos ad infirmiores postmodum veniat et quantum in augmentum iustitie profecerunt: per illos cognoscat unde scriptum est. Dominus de celo prospexit super filios hominum ut videat si est intelligens aut requirens deum. Dum enim divina bonitas corda perfectorum illustrat eosque ad curam proximorum per charitatis sollicitudinem instigat: quid hoc est aliud nisi quod ad ortum veniens poma conuallis per illos quibus presidet prospiciat. Tunc enim dominus videre vel cognoscere dicitur cum sanctos suos quos illustrat ad videndum exhortatur. Sed quid est quod non poma montis sed poma conuallis ut videat descendat: nisi quod illis respectum sue miserationis tribuit. De quo per psalmistam dicitur. Quoniam excelsus dominus et humilia respicit et alta a longe cognoscit. Et ipse dominus per semetipsum ex voce prophete dicit. Super quem requiescit spiritus meus: nisi super humilem et quietum et tremens sermones meos. Sequitur autem sponsum et dicit.

¶ Ter. Et inspicerem si florissent vinee et germinassent mala punica. **¶** Vinee florent quando in ecclesijs filii recter in fide generantur et ad sanctam conversationem quasi ad fructus soliditatem preparant. Mala punica germinant quando perfecti quique exempla sua primos edificant et in novitatem sancte conversationis per predicationem et bonorum operum ostensionem inuitant. Illud quippe malum si punice videlicet apostolus Paulus germinauerat qui dicebat. Filiioli mei

Sup cantica canticoy. Ca. vi

quos iterū parturio donec formetur christus in vobis. Sic in sancta ecclesia agitur vt per bonos mali cōuertantur perfectos imperfecti nutriant donec et ipsi ad perfectionem veniant: et infirmos quosq; sicut ipsi producti sunt ad meliora producant. hos christus ecclesie sponsum visitando percipit: respiciendo corpus sanctum conuigit: quia ideo corpus infirmitatis assumpsisse cognoscitur: vt in corp⁹ sue claritatis tota simul ecclesia transformetur. Unde beatus paulus ait. Qui reformabit corpus humilitatis nostre configuratum corpori claritatis sue. hec omnia in fine mundi synagoga tandem excitata percipiet: et se tam diu ignorasse reprehendit dicens.

¶ **Textus.** Nesciui anima mea cōturbauit me ppter quadrigas aminadab. ¶ **Ac** si diceret. Tot virtutes in sancta ecclesia fieri videns quare in tanto tempore non percepit: quare incredula persistit: cur tam diu per infidelitatem meam in tenebris ignorantie remansi: sed propter quadrigas aminadab conturbatur: quis quandoq; per predicationem christi ad fidem suscipiendam excitatur. Aminadab enim spontaneus populi mei interpretatur. Et bene pculdubio christus ille a patre spontaneus populi mei dicitur: quia cū a spontanea charitate ad populum saluandum descendit: et vt nos morte eleuaret pia voluntate et benigna gratia mortem in cruce suscepit. Unde et ipse ad patrem ait. Voluntarie sacrificabo tibi. Et vnus ex redemptis ad christus loquens aiebat. Exaudi me domine quoniam benigna est misericordia tua. Propter quadrigas ergo aminadab. synagoga conturbatur quis quando tandem quattuor christi euangelia in mundo currentia in cordibus hominum feruentia per fidem cōtemplantur: mox in tenebris sue infidelitatis confunduntur et ab orta confusione salubri ad penitentiam cōmouetur. Cui ecclesia benigne loquitur dicens.

¶ **Textus.** Reuertere reuertere sunamitis reuertere reuertere vt intuemur te. ¶ **Sunamitis** quippe captiua interpretat. Sunamitis ergo vt reuertat vocat quia synagoga in fine mūdi fides ab ecclesia offeret vt dignitatē pūstā hā accipiat: q̄ sub infidelitatis iugo a demonibus captiuat. Et bene quater reuertammonet quia in quattuor mundi

Expositio bti Gregorij pape.

partes iudei dispersi sunt sicut predictum est per prophetam. Si fuerit numerus filiorum israel arena maris relique salue fient. Reuertatur ergo sunamitis vt eam intueamur. Item synagoga ad fidem conuertatur vt imprensantis omnibus ostendat q̄tum malum fecerat quādo deū suum in cruce configebat. Sed protinus cum ecclesia fides synagoge intueri appetit: sponsus congratulando quasi in terrogans respondit ⁊ dicit.

Capitulum. vij.

Quid videbis in sunamite: nisi choros castrorum. **C**astra quippe militantium sunt. Castra ergo in sunamite videbuntur: quia pro fide quam modo impugnat tunc robuste cōtra infideles alias perfidos preliabitur. Sed quis hoc per sanctam ecclesiam fiet vt synagoga conuertatur: quia sermonibus et exemplis predicatorum conuertetur ad fidem: ideo iuste ad laudem sponse sponsus se cōuertit dicens.

Textus. Quam pulchri sunt gressus tui in calciamentis filie principis. **F**ilia principis sancta ecclesia dicit: quia predicatione christi in vitam nouam regenerantur q̄ per diuinitatis potentiam omni creature quam condidit principatur. Quid sunt autem calciamenta ecclesie nisi exempla precedentium patrum quibus in via mundi huius militatur vt per omnes tribulationes que exurgunt confidenter calciata gradiat. Unde paulus dicit. Calciati pedes in preparatiōe euāgelij pacis. Calciamenta quippe demortuis animalibus sūt. Et nos pedes spiritualiter calciamus quando a patribus sanctis carne mortuis exempla sumimus: vt ad eorum similitudinē mūdi huius tētationes expugnemus. potest tamen intelligi q̄ ecclesia calciatur quando in predicatione sua ad perferenda insurgentia mala morte christi munit. Pulchri ergo sunt sponse gressus calciate que filia est principis q̄ corā diuinis oculis placet officiū cui iussu electi secundū exempla patrū pdicantium. Sequit.

Textus. Iunctura femorum tuorum sicut monilia. **P**er duo femora sponse duo populi ecclesie: per iuncturam ses

Sup cática cáticoꝝ Ca. vij.

morum concordia designantur predicatorum quibus populi ununtur dum ad fidem catholicam circumcisio et preputium erudiuntur per eos. Qui ut monilia existunt: quia dum in sapientia qua refulgent sancta opera que faciunt quasi in auro lapides gerunt. De quibus sequitur.

Textus. Que fabricata sunt manu artificis. **M**anu artificis monilia fabricantur: quia opera christi predicatorum pulchra et utiles efficiuntur. Sequitur.

Textus. Umbilicus tuus crater tornatilis nisi indiget poculis. **U**mbilicus etiam sanctorum predicatorum ordo est: qui bene crater esse dicitur quia dum per eos populus eruditur: vino spirituali ipsorum officio ebriatur. Quibusne tornatilis nuncupatur quia iuxta mores universos hominum necesse est ut lingua predicatoris voluatur. Qui poculis non indiget quia quod alijs preponit: necesse est ut abundantius ceteris bibat et plenus quod dat contineat. Sequitur.

Textus. Venter tuus sicut aceruus tritici vallat liliis. **P**er venter populi latitudo designatur: qui bene sicut aceruus tritici liliis vallatur quia dum operibus sanctis intendens in celeste horreum preparatur exemplis sanctorum ut perseveret. Undique munitur de quibus iterum dicitur.

Textus. Duo vbera tua sicut hinnuli capree gemelli. **D**uo vbera tua populi existunt: quia dum in amore fraterno semper vivunt se inuicem lacte pietatis in charitate nutriunt. Qui bene duo hinnuli capree gemelli nominantur: quia dum per predicationem synagoge in fide gentium eius scripturis nutriuntur in spe eternitatis intendentes quasi in montibus concordies pascuntur. De quibus predicatoribus sequitur.

Textus. Collum tuum sicut turris eburnea. **C**ollum sponse sicut turris eburnea dicitur: quia predicatorum ecclesie: et alii per contemplationem et fortes per sanctorum operum exercitationem et preciosi per divinam sapientiam habent. De quibus iterum dicitur.

Textus. Oculi tui sicut piscine in esebon que sunt in porta sile multitudinis. **E**sebon cingulum meroris interpre-

Expositio bti gregoris pape.

tatur. Oculi ergo sponse sicut piscine in esebon dicuntur: quia dum de peregrinatione sua contristantur lachrymis se lauant ut per eos populi conveniēter coram deo mundantur. In porta autem filie multitudinis sunt quia in fide stant per quam ecclesie multitudinem ad celestia introducunt. Sequitur.

¶ Textus. Nasus tuus sicut turris libani que respicit contra damascum. **¶** In naso odoris discretio habetur per nasum ergo discretio predicatorum designatur quia per eos nobis virtutum odores: et viciorum fetores demonstrantur. Sed nasus sicut turris libani existit quia dum semel predicatores aqua baptismatis lauantur: et quotidie lachrymis a peccatis que contra deum commiserunt dealbantur: digni sunt ut ad altiora magis ac magis per fortitudinem erigantur. Sed turris contra damascum respicit: quia peccatoribus semper sanctus quilibet predicatorum contradicit. Damascus quippe sanguineus interpretatur et peccatrici genti dicitur. Manus tue plene sunt sanguine. Sed quis de membris dixit dignum est ut de capite loquatur. Ideo subditur.

¶ Textus. Caput tuum ut camelus: et come capitis tui ut purpura regis iuncta carnalibus. **¶** Caput ecclesie christus qui bene ut carmelus dicitur: quia ipse per passionem quam sustinuit: ad gloriā patris est exaltatus. De quo scriptum est. Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus domini in vertice montium. In carmelo quippe helyas oras obtinuit pluviam. Et nos in carmelo orantes pluviam inpetremus quoniam in christum credentes christum desideramus et a patre irrigationem gratie suscipimus quā rogamus. moraliter autem caput sponse meus vocatur: quia sicut a capite membra sic a mente omnes cogitationes nostri disponuntur. Carmelus autem scientia circumcisionis interpretatur. Caput ergo sponse ut carmelus esse perhibetur: quia quilibet sancta mens novit aliter digne circumcidi non potest: quia nihil quicquid est in corpore agitur si mens imunda fuerit que templum christi si efficitur quod et ab ipso inhabitabit. Quod quia pharisei non agebant ideo dicebat beatus Stephanus eis qui eum occidebant. Dura ceruice et ins-

Sup cantica canticorū Ca. vii.

cercunculi cordibus ⁊ auribus semper restititistis spiritui sancto.

Tert^o Come autē capitis eius vt purpura regis sūcta canalibus esse memorantur. **Purpura** quippe per fasciculos in canalibus ligatur super quos dum aqua projicitur per canales ad vēstē que supposita est currit vt vestis tincta et inde nomē accepit vt tincta colore purpureo purpura vocetur: que omnia sancte menti congruunt si intellicantur. **Come** quippe capitis sunt cogitationes mentis que in canalibus ligantur: quia in scripturis diuinis ne inutiliter fluant ligantur: quia dum in cogitationibus sancte mentis gratia celestis suscipitur et totam animam in celeste ornamento componit: ita vt tā tota aīa in vitā eternam inardescat: ⁊ ad eternū sponsum etiā p sanguinē martyrii pergere concupiscat. **De tota** quippe ecclesia. **Paul^o** dicit. Qui exhibuit sibi ecclesiam vestem sine macula ⁊ ruga. **Et de singulis ecclesie fidelibus** dicitur his omnibus velut ornamento vestieris. **Sic tincte ergo sic pulchre: sic purpuree facte sponse ad gaudens sponsus loquitur dicens** **Textus.** Quam pulchra es et q̄s decora charissima in delitijs.

Notandum q̄ charissima est in delitijs quia ad charitatem et ad familiaritatem christi non peruenit quisquis scripture sancte delitijs abundare non contendit. **Inde enim** dicitur omni habenti dabitur et abundabit: ei autem qui non habet et q̄ videtur habere auferetur ab eo. **His enim** delitijs qui abundat reficitur his refectus assidue ad maiora percipienda preparatur. **Unde et huic sponse charissime dicitur.**

Textus. Statura tua est assimilata palme ⁊ vbera sua botris. **Palma** quippe dum crescit deorsum stringitur ⁊ sursum dilatatur. **Sic sancta anima** ab imis ad minima incipit et paulatim ad maiora crescendo vsq̄ ad amplitudinem perfecte charitatis peruenit. **Nemo enim** sicut scriptum est repente fit summus. **In psalmo autem de iusto** domine dicitur. **Iustus vt palma** florebit. **Vbera autem sponse** duo precepta charitatis existunt que animam quā possident vino celesti inebriat ⁊ nutriunt. **Pōt tamen p palmā**

Expositio bti Gregorij pape.

crux christi intelligi. Palma tam in sublime valde crescens
dulcissimos fructus gignit et crux christi celestem cibum nos
bis preparavit. Cui statura sponse assimilatur quia per christum
non dubitat quisquis christum valde diligens digne imitari.
De palma sequitur Sponsus dicens.

Tertius. Dixi ascendam in palmam apprehendam fructus eius. **Dixi** vere et ascendit quia sicut ante secula per mortem nostram mori disposuit sic in fine mundi propicius: et verax adimplevit. In palmam ergo ascendit et fructus eius apprehendit: quia in cruce suspensus fructum vite inuenit ac apprehendit et nobis tribuit. Unde adimpletus est quod sequitur.

Tertius. Et vbera tua erunt sicut botri vine. **Vere** per crucem vbera sponse sicut botri vine existunt: quia in morte christi duo precepta charitatis sensus anime suscepit quibus pasta anima debrietur: debriata posteriora oblitescatur et in anteriora extenditur. His vberibus etiam proximos nutrit ac robustos secum ad ea que concupiscit perducit. Unde scriptum est. Qui audit dicat veni. Sequitur.

Tertius. Et odor oris tui sicut malorum. **Mala** punicea de quibus superius tam sepe dictum est hic commemorantur quorum odor odor oris sponse satis assimilatur. Per mala autem punicea martyres designari dicitur. Per os autem sponse hic debere intelligi eius predicationem putamus. Que dum virtutes martyrum predicat dum ad eorum similitudinem animos audientium instigat dum in vnius predicatione fidei multas virtutes esse manifestat: quid aliud quam malorum odorem in ore portat: quia et ruborem corticis in martyrio ostendit quod predicat: et in virtutibus multitudinem granorum sub eadem fide quasi sub eodem cortice demonstrat. de quo et subditur.

Tertius. Guttur tuum quasi vinum optimum. **In** gutture quippe nihil est. Per guttur ergo ipsa predicatio iterum designatur que quasi vinum optimum esse dicitur: quoniam mentes hominum inebriat ut preteritorum sicut dicitur esse oblitescantur: et in anteriora currentes non lassentur de qua sponsa verbum de ore sponsi suscipiens. adiungit.

Tertius. Dignum dilecto meo ad potandum labijsque et

Sup cātica canticorū Ca. vii.

dentibus illius ruminandum. ¶ Tale est sponse vinum vt dignum sit dilecto ad potandum qz dñi sancta ecclesia fidē veram predicat. dñi auditores suos ad facta opera excitat dñi solus xpm diligere imitari amplecti bonum esse verbis et operibus demonstrat. quid aliud q̄ vinum suum dignū facit: vt in ore sponsi dulce sapiat: q̄ bene xps potare dicitur quia a corpore suo a populis fidelibus amabiliter potatur. De quo notandum est q̄ omnes potant sed labia sola et soli dentes rumināt: qz dum ecclesia per sanctos suos predicat omnes quidem audiunt sed non omnes quanta sit virtus sententiarum que dicuntur discernunt. Labia vero et dentes ruminant: qz dum perfectiores quicq̄ post auditiū verba ad memoriam reuocant: dñi audita queq̄ exercitatione assidue cogitant: q̄si ad eos reuocantes q̄ sumperūt quāta sit virtus sibi que cōederūt sentiunt. Idcirco in lege scribitur quis animal quod non ruminat immundum habetur quis quisq̄ bona que audit siue legit non recogitat vacans a sanctis cogitationibus necessario immundas congregat. Sequitur sponsa et dicit.

¶ Textus. Ego dilecto meo ⁊ ad me cōuersio eius. ¶ Ac si diceret. Quoniam fide ac dilectione soli christo adhero solum sequor solum cum patre ⁊ spiritu sancto vnum deum videre concupisco refectionis eius suauitatem visitationis benignitatem. conuersationis dulcedinem gaudenter experior: experiens proclamo.

¶ Textus. Veni dilecte mi egrediamur in agrum commoremur in villis mane surgamus ad vineas: videamus: si floruit vinea: si flores fructus parturiunt: si floruerunt mala punica. ¶ Dum sponsa sponsi dulcedinem experta se reficit. De proximo etiā cogitat quem ipsius sponsi precepto sicut se diligit: et quia sponsi precepta intelligit etiam vt alij intelligant concupiscit dicens. Veni dilecte mi egrediamur in agrum. Ager quippe teste veritate est hic mundus. In agrum vero cum sponsa sponsus egreditur: quando verbum dei carne suscepta in thalamo virginis immundo monstratur in villis commoratur: quando gentes per fides visitat quam recipientibus largitur. Mane ad vineas surgit: qz post resurrectionem suam in gloria p̄ris sedēs

ce. i.

Expositio bti gregoriij pape.

ecclias quas construit etiam defēdit. Si floruit vinea concupiscit: qz omnem perfectum ecclie districto examine perpendit: videt si flores fructus p̄turunt: qz prospicit ad quē profectum quis teneri et imperfecti excrescunt. Videt etiam si floruerunt mala punicia quia perfectos quosqz respicit et quid utilitatis in proximis habeant quasi in floribus fructum arborum cognoscit. de quibus bene sequitur.

Textus. Tibi dabo tibi vbera mea. **In** malis punicis dat sponso sponsa vbera quia i perfectis vivit charitas gemina ex q̄ dum infirma membra in ecclesia nutriunt: quasi xpm lactant quem in minimis suis esse presentem cognoscunt. De quibus bene sequitur.

Textus. Mandagore dederunt odorem in portis nostris. **Quid** per mandagoras herbam scilz medicinales et odiferam: nisi virtus perfectorum intelligitur: per quam perfecti quis dum imperfectorum infirmitatibus medentur: in fide quam predicant in portis ecclie veri medici esse comprobatur. Qui dū exempla bonorum operum circumquaqz per sanctam famam tribuunt: quasi odore quo egroti sanentur aspergunt. Sequitur.

Textus. Omnia poma nova et vetera dilecte mi seruas mi tibi. **Hic** per poma sensus scripturarum sanctarum intelliguntur: que dum ex patribus sanctis ad nos vsqz perveniunt et creduntur: ex arboribus poma exurgunt: quibus anime delectantur. Omnia ergo poma nova et vetera dilecto suo servat: qz si novum testamentum ecclesia catholica recipit vt vetus non abijciat. sic vetus veneratur: vt novum semper in ipsis sacrificiis carnalibus per spiritum intelligat: in novo scilicet christum venisse congaudens in veteri autem semper venturum expectans et dicens.

Capitulum. viij.

Quis mihi det te fratrem meum suggerentes vbera matris mee: et inueniam te foris et deosculer te iam me nemo despiciat. **In** veteri lege ecclesia posita xpm expotabat: et in secreto patris manentē foras venire:

Sup cantica cātorū Ca. viij

per carnem ad humanos oculos nō mediocriter cupiebat. Unde ⁊ dauid desiderās dicebat. Erurge ⁊ ne repellas in finem. Et alibi. Inclina celos tuos ⁊ descēde. Et esaias valde cupiens eum videre dicebat. Utinam disrumperes celos et descenderes. Vult ergo sponsus foras sponsa inuenire et deosculari: quia concupiscit sub lege posita: ⁊ carnem apparcat: vt per amorem ei seruiat cui prius non accepta gratia plus timore q̄ amore seruiebat. Post cuius osculum et neminem despicit: quia postq̄ christus venit et fidelibus suis spiritum libertatis infudit: ab ipsis etiam angelis ecclesia honoratur. hinc est q̄ ioh̄ne angelum adorantem: iohanni vero volenti se adorare dixit. Uide ne feceris conferuis tuus sum: vt vnus fratrum tuorum habentiū testimonium iesu Sed quia venientem ecclesia suscepit synagoga repulit: que iterum eum in fine mundi suscipiet et amabit. Ideo subsequitur ecclesia ⁊ dicit.

¶ **T**extus. Apprehendam te ⁊ ducam in domum matris mee: et ibi me docebis et dabo tibi poculum ex vino conditum ⁊ mustum malorum granatorū meorum. **¶** Apprehensum in domum matris sue ducit quia synagoga in fine mūdi christum in quem credit predicabit. Dumq̄ per p̄dicationem ecclesie susceptus fuerit ibi ecclesiam docebit: quia se doceri gaudebit quando synagogam iam idem corpus factam erudiri secum videbit poculum ex vino conditum ecclesia dabit: quia ipsi synagoge nouū testamentū cū veteri predicabit: ⁊ q̄si vino poculum condient quia dulcedinem euangelij testimonijs legis q̄ aspersa est vt robustius teneatur tinget. Mustum vero malorum granatorum suorum tribuet: quia fortium virozum qui vnitatem ecclesie et in martyrio tenuerunt: exempla apponet vt ad eorum similitudinem synagoga inardescat: et antichristi persecutionibus martyrio perductam roborata non succumbat. Cum enim fortium pugnantorum victorias audierit ad eorum mutationem pugnam subire non dubitabit Quod aperte manifestat cum subiungit.

¶ **T**ex. Deus eius sub capite meo: ⁊ dextera illius āplexabit me. **¶** Deus xpi vira p̄sens: dextera s̄o vira br̄a habet. **¶** Caput aut̄ n̄m spiritualiter mens esse perhibetur. Dicit
ce. ij.

Expositio bti Gregorij pape

ergo synagoga predicationibus ecclesie iam couersa: exē-
plis iam roborata: imitatione subleuata: leua eius sub ca-
pite meo: et dextera illius amplexabitur me: ac si diceret.
Quoniam nunc tandem christi fidem teneo. eius ineffabili-
lem gratiam experior: concupiscibilem: et quam desiderare
renesciebam dulcedinem sentio: iam terrena omnia post-
pono: etiam ipsam vitam carnis pro eius amore cōtemno:
et ad eius beatitudinem videndam: totis desiderijs anhe-
lo. hoc quippe quod rem aliq̄ amplexitur ipsam quam
amplectitur rem rex omni parte intra se habere non igno-
ratur. Leua ergo sub capite est: et dextera amplexatur.
quando sancta anima menti ea que videt supponit: et ea
que non videt omni conatu ⁊ vniuersis cogitationibus ap-
petit. Sunt quippe modo nonnulli qui tanto desiderio ces-
lestia sectantur: vt omnia visibilia: p̄ nihilo reputēt mētem
suam celestibus studijs sine intermissione occupent nihil
aliud agere libeat: quicquid extra spūales actionem ē ante
mus fastidiat: hanc solam diligit: cetera contēnat: nisi for-
te ea isti necessaria cognoscat. Isti vero sub capite leuam
habent: qui mēte erecta ad beatitudinē xp̄i currētes vitā
presentem sub se vident. Et dextera xp̄i eos amplexat: q̄
ex omni parte eos dilectio celestis intra se retinēs tuetur.
h̄mōi quippe viri sancto ocio delectantur: in quo vite b̄e
delectatione cōcupiscibiliter per cōtēplationē p̄fruant: in
qua cōtēplatione oculum cordis mundant: vt deū adhuc
etiā in hac carne positi q̄tū hūane infirmitati datū est vi-
deant: cuius visionē se illuminent suauitate reficiant. Isti
illā beatitudinē iā aliquantulū experiant: de qua in euang-
gelio veritatis voce dicit. Bti mūdo corde qm̄ ipi deū vide-
būt. Qd̄ enim futurū est iam in eis incipit cōpleri: q̄ ⁊ si in
hoc mundo adhuc in carne viuunt: iam tamen per hoc qd̄
maius est in eis: extra carnem sunt. Ab his impletur quod
per psalmistam diuina voce precipit. Uacate ⁊ videte qm̄
ego sum deus. hi enim quo sine mundi strepitu viuunt: eo
mentem in dei visionem per desiderium ⁊ cōtēplationē
figunt. Et qm̄ tales multi ex synagoga in fine mundi vt cre-
ditur per conuersionem erunt: bene ab h̄mōi dictū intelli-
gitur. Leua eius sub capite meo: ⁊ dextera illi? amplexabit

Sup cātica cāticoꝝ Ca. viij.

me. De quibus et pro quibus sponsus loquitur consequens
ter.

Textus. Adiuro vos filie hierusalē: ne suscitetis neq; euil-
gulari faciatis dilectam donec ipsa velit. ¶ Sed quia iam
illud superius exposuimus iterum exponere recusamus.
Sed de eadem synagoga iam facta ecclesia filie hierusalē
lem que ammirantes interrogant et dicunt.

Textus. Que est ista q̄ ascendit de deserto delitijs afflu-
ens iuxta super dilectum suum. ¶ Sancta ecclesia vt̄ quasi
bet sancta anima de deserto ascendit quia in exilio huius
peregrinationis posita ad celestia gaudia mente ⁊ cogita-
tionib; rēdit. Unde ⁊ paulus dicebat. Nostra cōuersatio in
celis est. Delitijs affluit: quia sc̄te scripture meditationib;
intendēs: celesti pabulo assidue mentem pascit super dile-
ctum innititur: q̄ in solius christi auxilio cōfidens: eo lar-
giente ab exilio ad patriam transfertur. Ipsa quippe veri-
tas omnibus fidelibus ait. Sine me nihil potestis facere.
Unde vero acceperit: vt̄ ab infimis ad superiora a deserto
ad regnū ascendere possit: manifestat dilectus cū subdit.

Textus. Sub arbore malo suscitauit te. ¶ Quid per ar-
borem malum: nisi sancta crux designatur: que maluz illud
sustinuit: de quo eadem sponsa in superioribus dicit. Si-
cut malum inter ligna siluarum: sic dilectus meus inter fil-
ios. Sed sponsam suā x̄ps sub arbore malo suscitauit q̄ in
cruce positus subditā sibi ecclesiam ad vitam vocauit: vt̄ a
tōno mortis resurgeret et cum illo se crucifigens: ad nouā
resurrectionem properaret. Unde et apostolus cuius ase-
mortue dicit. Surge qui dormis et resurge a mortuis: ⁊ illu-
mini habit te x̄ps. Et quibusdā q̄ iā surrexerāt. Alibi dicit
Si cōsurrexistis cū christo q̄ sursum sunt querite: s; q̄ infi-

delias synagoge cristum crucifixit. Ideo sequitur.
Textus. Ibi corrupta est mater tua: ibi violata est geni-
trix tua. ¶ Sub arbore malo violata esse ecclesia dicitur:
quia quando saluatorem suum in ligno fixit: nefando sce-
lere se corruptit. Cuius sceleris magnitudinem inculpat cū
idem replicat dicens.

Textus. Ibi violata est genitrix tua. ¶ Sed quoniam
adhoc cecitas in israel facta est: vt̄ plenitudo gentium in-
ee. iij.

Expositio bti Gregorii pape.

traret. Ideo intranti ecclesie dicitur.

C Tertius. pone me vt signaculum super cor tuum: vt signaculum super brachium tuum. **C** Super cor ergo et super brachium sponse dilectus ponitur: quia in sancta anima q̄tu ab eo diligatur et voluntate et actione designatur. Sicutur quippe sancta mens interior et exterior x̄p̄s potat: quia dum in eius meditationibus assidue laborat in exteriora actione eum imitari nō cessat: quo eius dilecta esse dubitari non debeat. De quo signo ipse sponsus discipulis suis aiebat. In hoc cognoscent omnes: quia vere mei discipuli estis: si dilectionē habueritis. De qua dilectione mox subditur.

C Tertius. Quia fortis est vt mors dilectio. **C** Bene p̄cul dubio fortis vt mors dilectio esse perhibetur: quia dum p̄ dilectionem a vicijis mortificamur. Quod mors agit in sensibus corporis: hic agit dilectio in cupiditatibus mentis. Sunt enim nōnulli qui sic diligunt deū: vt oia visibilia negligant: et dum in eterna mente tendunt: ad omnia t̄p̄alia p̄ne insensibiles fiant. In his nimis: vt mors dilectio fortis existit: quia sicut mors exteriores corporis sensus ab oī proprio et naturali appetitu interficit: sic dilectio in talibus v̄fris omnia terrena desideria contemneret: mentē alias intentā cōpellit. h̄mōi mortuis et viuis dicebat apostolus. Mortui enim estis: et vita vestra abscondita est cum x̄p̄o in deo. hi proculdubio vitam suam cum x̄p̄o abscondit: q̄ dum omnia que videmus postponunt in his que non videntur: in beatitudine scilz x̄p̄i veraciter et secrete viuūt: q̄ enī factā vitā despiciūt q̄ visibiliter apparet: i vita vero se abscondunt que non nisi inuisibilibus oculis se manifestat. potest tamen intelligi vt hic de seipso christo dicat in quiens. pone me vt signaculum super cor tuū: vt signaculum super brachium tuum: q̄ fortis est vt mors dilectio. Ac si diceret. Dignum est vt in mēte et actione signū dilectionis mee meipsum tecum feras: quis in fortitudine dilectionis tue mortem subij vt tu que mortua in infidelitate eras: mecum resurgens: in fidei nouitate spiritualiter viuas: si quis in cruce suspensus nequa q̄ fuit: nisi ad magnam inuidiam: cor synagoge exarsisset. Ideo subditur.

Sup cática cáticoꝝ. Ca. viij.

CTextus. Dura vt inferus emulatio. **C**Emulatio quippe et in bonum et malum accipit. In bonum enim accipitur sicut per apostolum dicitur. Emulamini crismata maiora. In malum autem assumitur: vbi per samuelem saul dicit. Auferetur a te regnum: et dabitur emulo tuo. Emul⁹ quippe eius dauid dicitur: cui saul inuidere non ignoratur: dura est ergo vt inferus emulatio: quia synagoga christum ad inferos posse transmittere se putauit: eius ad mortem corde in misericordia iter inuidit: vt inferus emulatio dura extitit: quia sicut inferus sine misericordia quos tenet cruciat: sic iudaica plebs christum apprehedens: sine respectu pietatis ad mortem trahebat. De qua bene subditur.

CTextus. Lampades eius lampades ignis: atque flammay.

CSicut ignis qui incedit consumit: sic iudeos ab omni fidei virtute inuidia sua destruxit de quibus bene alibi dicit. Et nunc ignis aduersarios consumit. Ac si diceret. Ante quam ad eternum ignem veniant: in presenti consumunt: quia in se ipsi ignem inuidie portant: que sine portantis combustione non portantur. Hic ignis inuidie flammam protulit: quando per exempla in quibus accensus est: etiam ingentibus usque ad christianorum martyria per mundum vniuersum excreuit. Sed quis hinc ignis inuidie: hic ignis charitatis se extulit. Ideo subditur.

CTextus. Aque multe non poterunt extinguere charitatem: nec flumina obuiant illam. **C**Charitate quippe sancti viuaciter ardebant: nec quis in dei et proximi dilectione mirabiliter flagrabant. Hanc charitate aque multe extinguere non poterant: quia quaecumque tribulationes eis fierent ad odium eos transmittere non valebant. Hinc nimirum esset extinguere charitatem: si in tribulationibus quas ingerant ad dei aut proximi odium eos humiliare non potuissent. Sed cum aque dicte sint: quid rursus per flumina nisi ipsarum aquarum incrementa et viuacitas intelligitur. Flumina quippe viuas aquas salere dici cognoscimus: flumina ergo marinas tribulationes accipiunt: quae dum per totum orbem super martyres ebullerunt: ad extinguendum charitatis ignem gradi impetu confluerunt. Sed quia inter flumina a deo charitatis vigor vixit ita vt potius flumina consumeret quam

Expositio bti Gregorij pape.

se ab illis extingui permetteret. Ideo multi etiam perfectorum ad eandem charitatem se conuertebant: ita vt dimitteret quicquid in mundo possidebatur: et seipsum morti darent quam patientibus crudeliter inferebant. Unde et subditur.

¶ Textus. Si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione quasi nihil despiciet eam. **¶** Cum cupiditas terrene substantie deus non diligit: quia terrenus amor oculum cordis sordidat ne diuina claritas videatur. Contra quod in euangelio dicitur. Beati mundo corde quoniam ipsi deum videbunt. Et Iohannes apostolus ait. Si quis diligit mundum non est charitas patris in eo. Nec mirum quomodo eum diligere potest quem nescit? Aut quomodo eum scit: ad quem sciendum oculus cordis clauditur. Sed homo omnem substantiam domus sue pro dilectione tribuit: quando quicquid in mundo possidet pro christo distribuit: vt abiciens quod impedit deus diligit: et terro pulvere sollicitudinum oculos aperiat: vt deum videat. Et cum omnem substantiam dederit quasi nihil eam despiciet: quia postquam oculos terit: et deum conspexit: in illius visione quicquid possiderant nihil impendit: hoc apostoli fecerunt qui non solum possessa: sed etiam cupitavit christum sequere tur dimiserunt. Quibus ipse christus pro quo omnia dimiserant dicebat. Cum feceritis omnia que precepta sunt vobis dicite. Serui inutiles sumus: quod debuimus facere: fecimus. Sed quoniam abiectione terrena substantia non statim ad perfectionem ascenditur: quia rebus exterioribus abnegatis restat etiam labor vt idem ipse homo a semetipso abnegetur quatinus gradatim proficiat et quandoque perfectus non solum se: sed et alios secum ad vitam trahat. Ideo de noua et tenera adhuc ecclesia: vel vnaquaque anima sequenter dicitur. **¶** Textus. Soror nostra paruula est: et vbera non habet: quod faciemus forori nostre in die quando alloquenda est? **¶** Sororem christi ecclesiam vocat: quia de ipsis apostolis dicebat. Ite dicite fratribus meis. Soror autem paruula: vbera non habebat: quando in solis apostolis ecclesia erat: in quibus seipsam vel alios nutrire lacte predicationis non poterat. Quid petrus alijs predicaret: cum seipsum discipulus

Sup̄cātica cāticozū. Ca. viij

lum christi in vnus ancille voce detestando et iurando negaret: p̄ima ergo ecclesia vbera non habebat: quia post resurrectionem in vna domo inclusa: inter persecutores suos non dico predicare: sed et videri timebat. Consequēter ergo dicitur.

Textus. Quid faciemus sorori nostre in die quando alloquenda est? Allocutus est christus sororem suam quando spiritum sanctum super apostolos misit: et eis in interforibus loquēs illos omnes mundi loquelas multiplici distributione docuit: sed a quibus hic querere intelligendus est: qui omnia nouit: nisi a sanctis patribus antiquis quos alquerendum spiritu sancto instigauit. Quibus eodem spiritu, quo in questionem eos induxit: respondet protinus conuenienter et ait.

Textus. Si murus est edificemus super eum propugnacula argentea. Dato spiritu sancto murus sancta ecclesia efficitur: quia que prius timida erat instruente eandem spiritu omnipotente ad resistendum aduersariis impetrabiliter roboratur. Quod manifestat idem petrus sub ancilla timidus: mox contra principes rigidus quibus dicebat. Obedire oportet deo magis q̄ hominibus. Et iterum Si iustum est nos potius audire q̄ deum iudicare. Et de ceteris discipulis scriptum est. Ibant discipuli gaudentes a conspectu consilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine iesu contumeliam pati. Ecce qualis murus facta est ecclesia que modo tenerrima nec pedem cuiuslibet gradientis sine sui lesione gerit. Modo vero accepto mirabili artificij spiritus sancto vniuersi exercitus assultantis illesa pedem contemni superet quam propugnacula edificātur: quia vt non tantummodo se defendat sed vt et impugnantem resistendo prosternat: miracula ei facere conceditur: que cum hostes viderint ab eius aggressionē iacula timentes terream. Que propugnacula bene argētea esse perhibentur quia ipsa miracula cum verbi predicatione donantur. Et quia argentum sonorum valde est metallum: argentea propugnacula extendunt: quia per miracula factum est vt eo

Expositio bti Gregorij pape.

rum verba per vniuersum mundum conualescener et fidei dei predicationem inflexibiliter circumquaq; diffunderent: quod manifestat psalmista dicens. In omnem terram exiit sonus eorum: et in fines orbis terre verba eorum. Sequitur.

¶ Textus. Si ostium est cōpingamus illud tabulis cedrinis. Ostium etiam bene esse ecclesiam dicimus: quam ab ipso christo potestatem aperiendi et claudendi accepisse scimus. Ostium proculdubio in suis predicatoribus existit: quia per eos ad vitam se nobis aperit. Unde et ipse primo pastori ecclesie dicitur. Quodcumq; ligaueris super terram: erit ligatum et in celis: et quodcumq; solueris super terram erit solutum et in celis. Vel ostium in ipso capite suo existit: quia ipse de se veraciter dixit. Ego sum ostium. Ostium vero tabulis cedrinis compigitur: quia sancta ecclesia fide predicans multitudinibus populorum decoratur: et dū populi varijs virtutibus asperguntur: vt videlicet alius de rebus quas possidet: indigentibus necessaria tribuat: alius omnia abiciens: etiam legitimo conuubio se absteineat.

Alius vero tantum proficiat: vt aliorum etiam predicator fiat anteq; pictura multis coloribus sic ecclesia multis distinctionibus honestetur: que sancto spiritu conualescens hilariter respondet dicens.

¶ Textus. Ego murus et vbera mea sicut turris: et quod facta sum coram eo quasi pacem reperiens. **¶** Vbera sua sicut turrim habuit: ex quo pacem coram sponso repperit: quia postq; sub ipso spiritum pacis accepit predicatorum contemplatione altos et robore inflexibiles nutriuit. Sed quid est q; non ait pacem: sed quasi pacem reperies: nisi quod dum in hoc mundo sumus a peccato omnimodis non desistimus: et q; diu cum peccato viuimus pacem perfectam cum illo qui sine peccato in carne vixit non. Sed q; tantillam pacem quam habemus per ipsum mediatorem dei et hominum tenemus. Ideo subdit.

¶ Textus. Vinea fuit pacifico in ea que habet populos: tradidit eam custodibus. **¶** Ipse vero pacificus noster esse se dicitur: quia per ipsum deo omne genus humanum re-

Sup cantica canticoy Ca. viii

consiliatum est. huic pacifico vinea fuit: quia in labore preceptorum carnalium synagogam plantauit de qua dicitur Vineam domini sabaoth domus israel. Que vinea in ea que habet populos erigit: quia in lege posita est que multos populos ad se colligit. De quibus populis dicitur. Populi in meditati sunt inania. hanc vineam custodibus tradidit: quia synagogam moysi: et ceteris patribus custodiendam subiecit. De qua bene subditur.

Tertus. Uir affert p fructu eius mille argenteos. **Hec** vinea fructum protulit: quia ex synagoga botrus ille magnus: qui de terra promissionis allatus est christus videlicet iesus per humanitatem processit. De quo fructu pater ad dauid ait. De fructu ventris tui ponam super sedem. Unde et apostolus scribit. Quorum patres et ex quibus christus. Per argenteos vero in hoc loco omnem terrenam substantiam intelligimus. De qua petrus elemosinam petenti claudio dicebat. Argentum et aurum non est mihi. Pro fructu ergo vinee vir mille argenteos affert: quia quisquis viriliter in fide quam suscepit: seipsum omnia que habet libenti mente perfecte et omnia terrena dimittit: vt christus veraciter habeat. Millenarius enim perfectus est numerus. Ideo per eum perfectio rei cuiuslibet demonstratur. Hos argenteos in primitiis ecclesia illi offerebant de quibus in actibus apostolorum scriptum est. Quotquot autem possessores agrorum aut domorum: erant vendebant: et afferentes ponebant ad pedes apostolorum precia eorum que habebant. Isti congregati aliam vineam videlicet sanctam ecclesiam ex seipsis construxerunt: et vt boni agricolae sanguine suo propagauerunt et predicationibus vsq; ad fines terre dilatauerunt vt iam mundum pene vniuersum impleant et fructum locata agricolis suis temporibus reddat. Unde in euangelio dicitur. Malos male perdet: et vineam suam locabit alijs agricolis: qui reddent ei fructum temporibus suis. De qua vinea iam bonis locata: ipse pacificus dicit.

Tertus. Vineam meam coram me est. **Coram ipso vinea sua existit:** quia perditis malis agricolis sanctam ecclesiam

Expositio bti Gregorii pape.

clesiam per bonos doctores: respectu benigno erudit. Cui dicit.

¶ Textus. Mille tui pacifici et ducenti: his qui custodist fructus eius. **¶** Qui sunt isti pacifici: qui mille dicuntur esse et ducenti: nisi illi superiores argentei: quos perfecte dimittimus pacem per eorum distributionem cum sanctis nobis ipsi acquirimus. Unde et in euangelio dominus precepit. **¶** Facite vobis amicos de mammona iniquitatis vt cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula. Sed quid per ducentos intelligimus nisi duplicem retributionem quam acquirimus. Dum in hoc mundo perfecte pro christo omnia terrena contempnimus. Mille ergo et ducenti ecclesie argentei existunt: quia dum fideles quicquid omnia que possident: ex toto relinquunt: et pacem sibi cum sanctis faciunt: et presentis vite remunerationem cum celestibus percipiunt. Et hoc est quod dominus in euangelio ait. Amen amen dico vobis nemo est qui reliquerit domum: aut fratres: aut sorores: aut patrem: aut matrem: aut filios: aut agros: propter me: et propter euangelium qui non accipiet centies tantum: nunc in tempore hoc domos et fratres: et sorores: et matres: et filios: et agros cum persecutionibus: et in seculo futuro vitam eternam. Sed quibus ista remuneratio sic duplicatur: nisi his qui custodist fructus eius. Qui sunt autem qui fructus vinee custodiunt: nisi illi qui id sancto opere quod inceperunt perseverantes existunt: Opus enim quod sancto desiderio incipitur si constantia mentis usque ad fines non tenetur sine fructu habetur: quia immature ab hoc unde processerat vacuatur. Ideo dominus in euangelio ait. Qui perseveraverit usque in finem: hic salvus erit. Sequitur sponsus et dicit.

¶ Textus. Que habitas in hortis amici auscultas: fac me audire vocem tuam. **¶** Sponsa in hortis habitat: quia sancta ecclesia: vel quelibet sancta anima in fructificatione virtutum mentem versat. Cuius vocem sponsus audire desiderat: quia in hoc summo opere christo placet: vt perfectus quelibet vir infirmos quosque pro sancte predicationis amoneat. Amici enim auscultant: quia fideles in ecclesia vt

Sup cātica cāticorū. Ca. viij.

amicus sponsi loquitur pio desiderio spectant. Et notandum q̄ amicus est qui auscultat: quia qui deum mente integra diligit predicantem quem diligit libet̄er audit. Unde in euangelio dicitur. Qui est ex deo verba dei audit. Sed quia dum ecclesia veritatem predicat: multi non intelligit multi quod percipiunt prauo intellectu subuertunt. Ideo ammonēt̄ vt̄ predicet. Respondit sponsa ⁊ dicit.

Tertus fuge dilecte mi: ⁊ assimulare capree hūmuloḡ ceruorum super montes aromatum. **D**ilectus fugit quia a reprobis cordibus se ne intelligatur abscondit. Dñs enim reprobe mentes ad audienda vel legenda v̄ba dei peruersa intentione accedunt: digno iudicio veritatem inueniunt quam digno appetitu non requirunt. Unde et ipsa dei sapientia dicit. Querent me mali: et nō inuenient. Sed fugiens reprobos: dilectos montes aromatum petit quia peruersos dimittens: sanctas animas visitare non desinit que et per contēplationem excelsę fiunt ⁊ per confectiones virtutum odouifera vnguenta secum fuerūt. Super hos montes dilectus capree ⁊ hūnulo ceruorum assimilatur quia in cordibus sanctorum v̄trozum manifestatur: q̄ pia charitate humanitatē pro nobis assumpsit. Qui dum ex patribus antiquis natus fuit quasi exterius hūnulus sicut dictum est superius venit. Qui dum esset diues pauperem se vt̄ nos ditaremur fecit: et dum esset super omnia excelsus humilitatem nostram ineffabili dignatione suscepit. Cui immensas gratias quoadusq̄ viuimus reddamus cui pro nobis tradito in mortem: et resurgenti in immortalitatem nos ipsos: et spiritū et corpus debem⁹. Qui viuit ⁊ regnat cum deo patre in v̄nitate spiritū sancti: per infinita secula seculorum Amen.

¶ Finis laus deo

Expositio bti Gregorij pa-
pe super Cantica canticorum feliciter explicis. Im-
pressa parisijs pro honesto viro Johanne petit
eiusdem alme parisiensis acadamiæ vic-
bliopole sub Lilio aureo vici diuis
Jacobi residente Anno domi-
ni Millesimo quingente-
simo decimo sexto.

